

**1996 års fornminnesinventering
i Kronobergs län
Tingsryds och Växjö kommuner**

Riksantikvarieämbetet
KUNSKAPSAVDELNINGEN
DOKUMENTATIONSENHETEN

**1996 års fornminnesinventering
i Kronobergs län
Tingsryds och Växjö kommuner**

Sune Jönsson, Elisabeth Persson och Gunilla Roos

Redaktörer: Ronnie Jensen och Bosse Jönsson

Stockholm 1997

Innehåll

1. Sammanfattning	5
2. Arbetsområdet	6
2.1. Tidigare andragångsinventeringar i länet	6
2.2. 1996 års arbetsområde	6
2.3. Landskapet	8
2.3.1. Naturgeografisk karaktär	8
2.3.2. Kulturgeografisk karaktär	8
3. Tidigare dokumentation	9
3.1. Dokumentation före förstagångsinventeringen	9
3.2. Förstagångsinventeringen	9
3.3. Dokumentation efter förstagångsinventeringen	10
4. 1996 års fornminnesinventering	11
4.1. Fältförberedelser	11
4.2. Organisation	11
4.3. Fälтарbetet	12
4.3.1. Inriktning	12
4.3.2. Resultat	12
4.4. Utåtriktad verksamhet	26
4.4.1. Utbildning	26
4.4.2. Information	26
4.4.3. Samråd	26
5. Utvärdering	27
5.1. Fältförberedelser	27
5.2. Organisation	27
5.3. Fälтарbetet	27
5.3.1. Inriktning	27
5.3.2. Resultat och kvarstående kompletteringsbehov	28
5.3.3. Särskilt bevarandevärda lokaler och miljöer	29
5.3.4. Skador och hotbilder	30
5.4. Utåtriktad verksamhet	30
6. Förkortningar	30
7. Referenser	31

Bilaga

Tabellerna 4 - 7

1. Sammanfattning

Under 1996 års säsong inventerades följande socknar inom Tingsryds och Växjö kommuner, Kronobergs län: Almundsryd, Jät, Tingsås, Tävelsås, Urshult och Uråsa. Säsongen var den första med den nya organisation där läns museerna skall delta mer aktivt i arbetet. Fyra antikvarier anställda av Smålands Museum med medel från Riksantikvarieämbetet deltog i inventeringsarbetet.

Förväntningarna inför säsongen var att agrara lämningar skulle påträffas i områdets norra delar och att ett flertal tjärframställningsplatser skulle registreras i områdets södra delar. Förhistoriska boplatzlämningar var en annan kategori som det fanns förhoppningar om att man i större omfattning skulle påträffa. Eftersom förstagångsinventeringen var inriktad på registrering av traditionella fornlämningar, såsom gravar, var förväntningarna inte speciellt stora att man skulle påträffa ett större antal nya gravlokaler.

Resultatet av fältarbetet blev bättre än väntat. Totalt registrerades 1 896 lokaler, av vilka 1 016 (54%) markerades med R eller (R) som fast fornlämning. Det nyregistrerades 903 fornlämningslokaler, vilket gav en ökning med 800 % jämfört med förstagångsinventeringen. De "nya" fornlämningskategorierna utgör hela 80 % av dessa (kap. 4.3.2).

Den största ökningen av nyregistrerade lämningar har framkommit i områdets södra delar. Efter 1996 års säsong är agrara och industriella lämningar, följda av gravar, de dominerande fornlämningskategorierna (kap. 4.3.2., diagram 4).

Ökningen av antalet nya gravlokaler stannade vid 33 %, vilket tyder på att täckningsgraden för denna kategori var relativt god vid förstagångsinventeringen. Den största procentuella ökningen skedde i områdets södra delar (kap. 4.3.2., diagram 5).

Endast 67 förhistoriska boplatser registrerades. Den tämligen låga siffran beror på att åkermarken inom området till största delen låg i vall under inventeringssäsongen. Flertalet boplatser påträffades i Almundsryds socken (kap. 4.3.2., diagram 6).

Totalt markerades 51 bebyggelselämningar med R eller (R) (kap. 4.3.2). Dessa utgörs av by- och gårdstomter samt borguin-/område. Vid andragångsinventeringen registrerades 341 R-lokaler med agrara lämningar.

Tvärtemot förväntningarna var det i de centrala och södra delarna av inventeringsområdet som de flesta nyregistrerade lokalerna påträffades. Hälften av de agrara lämningarna registrerades i Urshults socken (kap. 4.3.2., diagram 7). Röjningsröseområden är den klart dominerande lämningstypen.

Fångstlämningar och kult-/offerlämningar påträffades i mindre omfattning (bilaga, tabell 6).

När det gäller kommunikationslämningar registrerades 59 lokaler, vilka till största delen utgörs av milstolpar (bilaga, tabell 6).

I området registrerades 273 lokaler med industriella lämningar. Dessa utgörs framförallt av tjärframställningsplatser, närmare bestämt 251 (kap. 4.3.2). Två typer av tjärframställningsplatser framkom, tjärrännor och tjärdalar. Samtliga lokaler påträffades i området södra delar. Detta visar på att bältet med tjärframställningsplatser i nordöstra Skåne och nordvästra Blekinge fortsätter in i angränsande del av Småland.

Utmed gamla riksgården mellan Sverige och Danmark påträffades och registrerades sju gränsmärken. Dessa utgjordes vanligtvis av flyttblock eller någon annan natur- bildning. Enstaka pestkyrkogårdar, kvarnlämningar, minnesstenar, platser med tradition och naturföremål med namn och tradition R-markerades också under säsongen (kap. 4.3.2).

Även efter 1996 års fältarbete finns det ett stort kompletteringsbehov inom vissa delar av området. Detta gäller framför allt inom de fossila åkermarksområdena, där inläggningen av begränsningslinjerna har prioriterats (kap. 4.3.2.). Specialinventering av förhistoriska boplatser är också nödvändig om man vill få fram en rättvis spridningsbild.

Ett flertal särskilt bevarandevärda lokaler finns inom området (kap. 5.3.3).

2. Arbetsområdet

2.1. Tidigare andragångsinventeringar i länet.

Inför nytryck av den ekonomiska kartan genomfördes under 1980 en till största delen byråmässig genomgång (E2-revidering) av förstagångsinventeringen inom Tingsryds och Växjö kommuner i Kronobergs län. Samtliga socknar inom 1996 års område ingick i 1980 års revidering (fig. 2). Inga nya lokaler registrerades, utan arbetet begränsades till en genomgång av förstagångsinventeringens lokaler.

Under åren 1993 och 1994 utförde Riksantikvarieämbetet, på uppdrag av Växjö kommun, en inventering av de exploateringshotade delarna av socknarna Bergunda, Dänningelanda och Växjö (fig. 1). Inventeringen finansierades till stora delar av kommunen. Området som inventerades utgjorde drygt fyra ekonomiska kartblad. Täckningsgraden var ca 1 km²/arbetsdag. Revideringen av kronobergs län påbörjades i Riksantikvarieämbetets regi 1995. Området som inventerades är beläget söder och sydväst om Växjö och omfattade helt eller delvis socknarna Agunnaryd, Bergunda, Blädinge, Dänningelanda, Hamneda, Kalvsvik, Skatelöv, Södra Ljunga, Vederslöv, Vislanda, Växjö stad, Öja och Öjaby (fig. 1). Inventeringen utgjorde ca 900 km² och berörde 55 ekonomiska kartblad. Täckningsgraden var 1,8 km²/anställningsdag d.v.s. i praktiken 2,5 km² /arbetsdag

2.2. 1996 års arbetsområde

Valet av arbetsområde motiveras dels utifrån dess naturliga fortsättning på 1995 års område, dels med anledning av ett uttalat intresse från Tingsryds och Växjö kommuner om en snar fornminnesinventering. Förstagångsinventeringen hör dessutom till en av landets äldsta (1949), vilket i sig är en anledning för en revidering. Arbetsområdet omfattar socknarna Almundsryd, Jät, Tingsås, Tävelsås, Urshult och Uråsa i Kinnevalds härad inom Tingsryds och Växjö kommuner i Kronobergs län (fig. 1 och 2 och tabell 1). Den inventerade arealen uppgår till 621 km² och berör 51 ekonomiska kartblad. Tävelsås socken delinventerades år 1995 av Clas Tollin vid Riksantikvarieämbetet. Socknen inventerades färdigt under säsongen 1996 och ingår som helhet i denna rapport.

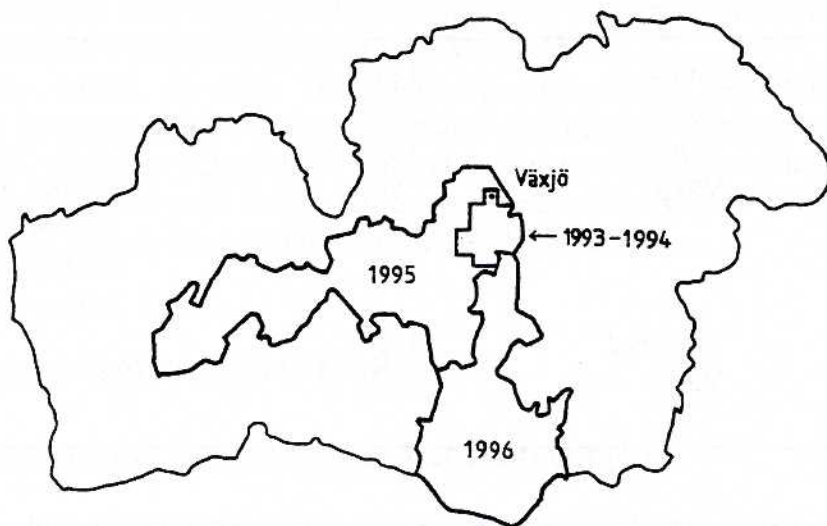

Fig. 1. Karta över Kronobergs län med arbetsområdena för Riksantikvarieämbetets inventeringar 1993, 1994 och 1995 samt 1996 års inventering.

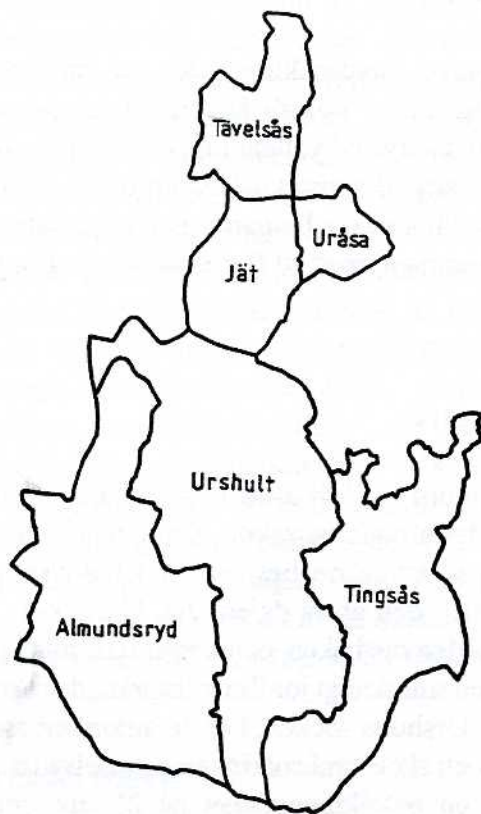

Fig. 2. Karta över 1996 års arbetsområde i Kronobergs län med berörda socknar markerade.

Socken	Kommun	Landareal i km ²	Anmärkning
Almundsryd	Tingsryd	181	
Jät	Växjö	39	
Tingsås	Tingsryd	142	
Tävelsås	Växjö	54	Delinv. 1995 Slutförd 1996 Redovisas i sin helhet 1996
Urshult	Tingsryd	178	
Uråsa	Växjö	27	

Tabell 1. 1996 års arbetsområde i Kronobergs län redovisat i socknar, kommuner och areal.

2.3. Landskapet

2.3.1. Naturgeografisk karaktär

1996 års arbetsområde utgörs huvudsakligen av ett småbrutet och lätt kuperat bergkullandskap och är beläget över högsta kustlinjen på det smäländska höglandet. Landskapsbilden domineras av en mängd vattendrag, av vilka de största utgörs av sjöarna Mien, Tiken och Åsnen, samt åarna Bräkneån och Mörrumsån. Bergarten består till största delen av granit, med inslag av vulkaniska bergarter längs sjösystemen. Den dominerande jordarten utgörs av morän tillsammans med ett flertal isälvsavlagringar utmed vattendragen, bl.a. i form av rullstensåsar.

2.3.2. Kulturgeografisk karaktär

Kronobergs län som helhet utgörs av 75 % skog och 7 % åker. Arbetsområdet domineras av moränbunden skogsmark, framförallt barrskog. Kring och söder om Åsnen, i områdets centrala delar, finns emellertid ett större bestånd av ädellövskog. Jordbruksbygden är huvudsakligen koncentrerad till den norra delen (Jät, Uråsa och Tävelsås socknar), där större sammanhängande områden med åker- och betesmark finns representerade. I övrigt finns endast mindre partier med småskaligt jordbruk insprängda i skogsmarken. Vid Åsnens södra del, närmare bestämt i Urshults socken, har dessutom ett stort inslag av frukt- och bärödlingar utvecklats. Jord- och skogsbruksnäringarna sysselsätter ca 6 % av befolkningen i Kronobergs län, som har en befolkningstäthet på 21 inv./km². Befolkningen inom arbetsområdet uppgår till 10 378 invånare (1995) och dess täthet varierar mellan 2-34 inv/km². Området tolkas idag som randbygd till centralbygden i Växjöregionen.

Befolkningskoncentrationerna är störst runt Tävelsås i norr samt i arbetsområdets centrala delar kring tätorterna Ryd, Tingsryd och Urshult, där 55 % av invånarna är bosatta. Lägst befolkningstäthet är det i områdets södra och västra delar.

I området skedde en stark bebyggelseexpansion under medeltiden med ett bebyggelsemönster bestående av gårdsgrepp eller ensamgårdar. Terränganpassad odling, lokaliserad på höjdlägen och på lägre liggande sediment runt sjöarna, har växt fram i etapper. Kreatursskötsel samt skogsbruk har dominerat med inslag av binäringar såsom tjärbränning och kolning, framförallt i områdets södra delar.

3. Tidigare dokumentation

3.1. Dokumentation före förstagångsinventeringen

Den huvudsakliga dokumentationen av fornlämningar inom arbetsområdet innan förstagångsinventeringen utgörs av Knut Kjellmarks inventeringar, främst under tiden 1920-1940. Dessa består av uppteckningar om stenåldersboplatser, gravar, älvkvarnsförekomster, offerkällor, m.m. Nämnas kan också Albert Vejdes och P.G. Vejdes skrifter från 1920-talet om borgar och vägar. Under åren 1933-1934 genomfördes sockeninventeringar i Almundsryd och Urshult av folkskollärarna S. Lindblad och T. Peterson. Fältarbetet bekostades av Kronobergs Läns Hembygdsförbund, medan Riksantikvarieämbetet stod för övriga kostnader. I huvudsak registrerades gravar och andra ovan jord synliga fornlämningar. Intressant är att en mängd stenåldersboplatser samt områden med röjningsrösen iaktogs och antecknades. Övrig dokumentation under 1900-talets första hälft består endast av sporadiska nedteckningar av främst lokal karaktär.

Uppteckningar om fornlämningar gjorda före år 1900 handlar till största delen om borgar och andra märkliga lämningar eller fynd. Här kan nämnas "Prästrannsakningarna" från år 1667 och Anders Ekebohms kartor och beskrivningar år 1691 över borganläggningar i Almundsryds, Urshults och Tävelsås socknar. Smärre iakttagelser av fornlämningar finns också med i N. Sjöborgs reseberättelse år 1815, samt i "Verends historia och fornlemningar" av J. Wallman åren 1819 och 1822.

När det gäller arkeologiska undersökningar i arbetsområdet före förstagångsinventeringen har Knut Kjellmark utfört ett antal mindre utgrävningar av bl.a. gravar, stenåldersboplatser och borganläggningar, främst under 1920-talet. Även Egil Lönnberg har undersökt flera stenåldersboplatser belägna kring Åsnens utlopp (1926). År 1932 delundersöktes dessutom lämningarna efter ett av de äldsta glasbruken i Sverige, beläget i Trestenshult, Almundsryds socken (RAÄ 128), under ledning av Heribert Seitz.

3.2. Förstagångsinventeringen

Riksantikvarieämbetets förstagångsinventering genomfördes i samtliga socknar sommaren 1949 under ledning av platsledarna Gustaf Adolf Hellman (Tingsås), Gunnar Ekelund

(Almundsryd, Jät, Tävelsås, Urshult) och Harry Thålin (Uråsa). Täckningsgraden varierade kraftigt, från 0,9 km²/anställningsdag (Tävelsås) till 2,1 km²/anställningsdag (Almundsryd). Vid inventeringen registrerades 364 lokaler, varav 113 R-markerades som fasta fornlämningar. En koncentration av fornlämningar framkom i de norra delarna, främst inom Tävelsås och Jäts socknar, där hela 65 % av antalet R-markerade lokaler var belägna. Den klart dominerande fornlämningskategorin utgjordes av förhistoriska gravar. Antalet registrerade gravar uppgick till 196 fördelade på 92 lokaler, varav 92 inom nio gravfält. De huvudsakliga gravtyperna var i nämnd ordning: runda stensättningar med kal stenfyllning, runda rösen samt hållkistor. Övriga gravtyper som registrerades var bl.a. resta stenar och högar samt några enstaka treuddar, domarringar och skeppssättningar. Vidare R-markerades åtta borganläggningar, sex slagggvarp inom fyra lokaler, fyra älvkvarnsförekomster, en glasbrukslämning, en medeltida husgrund, en runsten och en offerkälla. Resultatet speglar inriktningen på inventeringsverksamheten under denna tid, då tyngdpunkten lades på gravinventering. Detta framgår klart och tydligt i och med att 83 % av de registrerade R-lokalerna utgörs av gravar (se diagram 1).

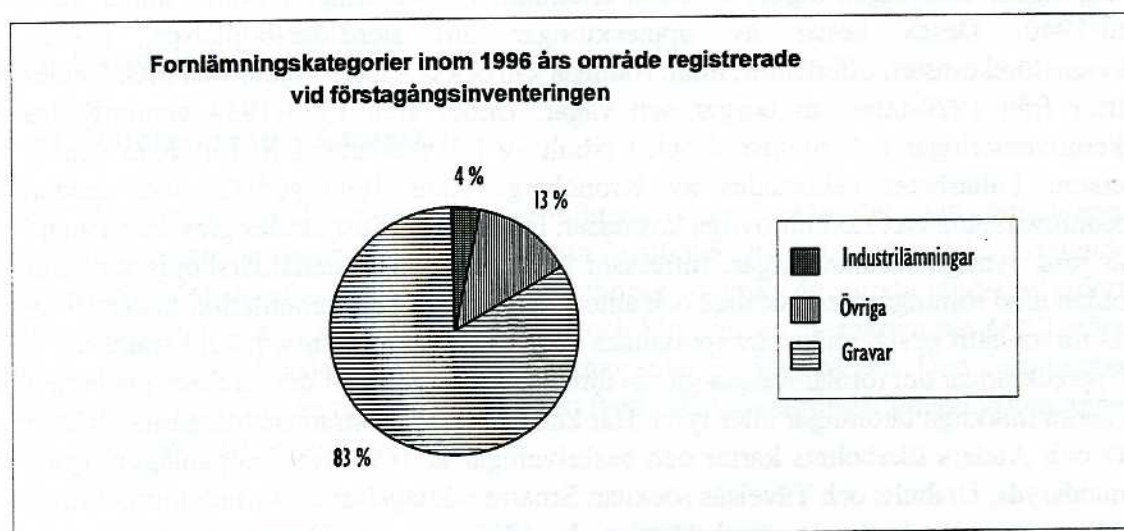

Diagram 1. Registrerade lokaler med fasta fornlämningar i procent vid förstagångsinventeringen inom 1996 års arbetsområde i Kronobergs län. Inom kategorin övrigt ingår följande: bebyggelse- och kult-/offerlämningar.

3.3. Dokumentation efter förstagångsinventeringen

På 1970-talet genomförde Riksantikvarieämbetet en byråmässig inventering av några av Kjellmarks påträffade boplatser. Dessa registrerades endast i inventeringsböckerna med ett nummer och med hänvisning till Kjellmarks egna anteckningar. Inga kartmarkeringar gjordes överhuvudtaget. Den huvudsakliga dokumentationen mellan första- och andragångsinventeringen har för övrigt utgjorts av artiklar av lokala hembygdsforskare,

publicerade i de olika hembygdsföreningarnas årsböcker, t.ex. "Urshultskrönikan". Här har man främst beaktat historiska lämningar, såsom "drängalyft", vilstenar o.dyl.

Ett omfattande inventeringsarbete efter gränsmärken utmed den gamla riksgränsen i Skåne och Blekinge genomfördes under 1990-talets början av Bertil Karlsjö och Göran Hallberg: "Skånes och Blekinges riksgräns", 1995.

De arkeologiska undersökningarna i området har varit få. Den medeltida borglämningen "Bosholme" (Urshults socken, RAÄ 137) delundersöktes år 1924 av Knut Kjellmark samt år 1966 av Lunds universitets historiska museum under ledning av Carl-Axel Mildner. Smålands Museum undersökte glasbrukslämningen i Trestenshult (Almundsryds socken, RAÄ 128) år 1974 under ledning av Ebbe Westergren.

4. 1996 års fornminnesinventering

4.1. Fältförberedelser

Excerpering på OAU och ATA gjordes av Lena Olsson, Riksantikvarieämbetet, Stockholm. LMV-materialet excerperades i Växjö av Cissela Olofsson, Länsstyrelsen, som även byråmässigt registrerade och markerade by- och gårdstomterna direkt på fotokartorna. Excerpering av material på de lokala biblioteken, och ur läns museets arkiv, gjordes under fältsäsongen av inventeringspersonalen.

4.2. Organisation

Fornminnesinventeringen har, sedan den påbörjades i nuvarande utformning, skett i Riksantikvarieämbetets regi. I och med omorganisationen vid Riksantikvarieämbetet togs ett beslut på att fornminnesinventeringen i fortsättningen i möjligaste mån skulle läggas ut på länen och läns museerna, dock med medel från Riksantikvarieämbetet. Kronobergs län blev det första länet i landet enligt denna nya ordning. Grundtanken var att Riksantikvarieämbetet skulle tillhandahålla platsledare, medan övrig personal skulle anställas av Smålands Museum. Platsledare var Sune Jönsson från Riksantikvarieämbetets Karlskronakontor. Smålands Museum bidrog med Lotta Högrell, tillsvidareanställd antikvarie, samt övrig personal, vilka säsongsanställdes som antikvarier och utgjordes av Elisabeth Persson, Gunilla Roos och Lena Olsson. Medel till löner, traktamenten, bilersättning samt administrativa kostnader utgick från Riksantikvarieämbetet till Smålands Museum, medan Riksantikvarieämbetet bekostade arbetsmaterial och övriga löpande utgifter. Säsongen påbörjades den 9 april och avslutades den 23 oktober. Antalet anställningsdagar uppgick sammanlagt till 520. Arbetstakten i området har varierat mellan 1,0 km² / anställningsdag till 1,5 km² / anställningsdag, vilket i praktiken motsvarar 1,5 km² / arbetsdag (Tävelsås socken) resp. 2,25 km² / arbetsdag (övriga socknar).

4.3. Fältarbete

4.3.1. Inriktning

En generell uppfattning inom den regionala kulturmiljövården angående 1996 års inventeringsområde var att förhistoriska eller tidigt historiska agrara lämningar inte skulle förekomma i någon större omfattning. Möjligen kunde sådana finnas i de norra delarna (Jäts, Tävelsås och Uråsa socknar), som ansluter till 1995 års inventeringsområde. Där hade man påträffat en stor mängd områden med agrara lämningar, främst i form av röjningsrösen. Eftersom landskapet i de norra delarna av 1996 års område är tämligen likartat, syntes möjligheterna att finna sådana områden till att vara ganska stora.

Förstagångsinventeringen inriktades huvudsakligen på en registrering av gravar, vilket nämnts tidigare (kap. 3.2). Därmed ansåg man att antalet nyfunna gravar inte skulle bli av nämnvärd omfattning vid inventeringen 1996. Även här förmodades det att koncentrationen skulle finnas i de norra delarna och därmed förstärka förstagångsinventeringens resultat ytterligare. Beträffande boplatser fanns en hel del antecknade och markerade av Kjellmark redan före förstagångsinventeringen, vilka dock ej hade blivit registrerade. Dessa är främst belägna utmed vattendragen inom hela området. Uppgiften blev nu att återfinna dessa, samt förhoppningsvis ytterligare boplatser. Enligt förstagångsinventeringen har arbetsområdets södra del en låg frekvens av s.k. traditionella fornlämningar. Vid andragångsinventeringen inom angränsande socknar i nordöstra Skåne år 1994 påträffades en stor koncentration av tjärframställningsplatser, främst i form av tjärrännor. Dessa R-markerades som fasta fornlämningar, med motiveringen att området har haft en central roll i sydsverige när det gäller tjärproduktion i äldre historisk tid och framåt. Enligt förhandsuppgifter från bl.a. lokalbefolkningen finns en ansenlig mängd tjärframställningsplatser även i nordvästra Blekinge. Därmed var förväntningarna stora att bältet med tjärframställningsplatser i Skåne och Blekinge även skulle sträcka sig in i angränsande delar av södra Småland.

4.3.2. Resultat

Allmänt

Vid andragångsinventeringen har en markant ökning av antalet registrerade, lagskyddade fornlämningar ägt rum (diagram 2).

Totalt finns nu 1 896 lokaler registrerade, av vilka 1 016 (54 %) är markerade med R eller (R). De nyregistrerade fornlämningslokalerna uppgår till 903, dvs. en ökning med 800 % jämfört med förstagångsinventeringen. Orsaken till den kraftiga ökningen är dels att tillämpningen av fornlämningsbegreppet har förändrats och numera innefattar fler typer jämfört med tidigare, dels att det karttekniskt är möjligt att markera fornlämningar utan ovan mark synliga anläggningar med (R). Till de nya typerna räknas bl.a. fossil åkermark, och under särskilda premisser tjärframställningsplatser, till den andra kategorin boplatser.

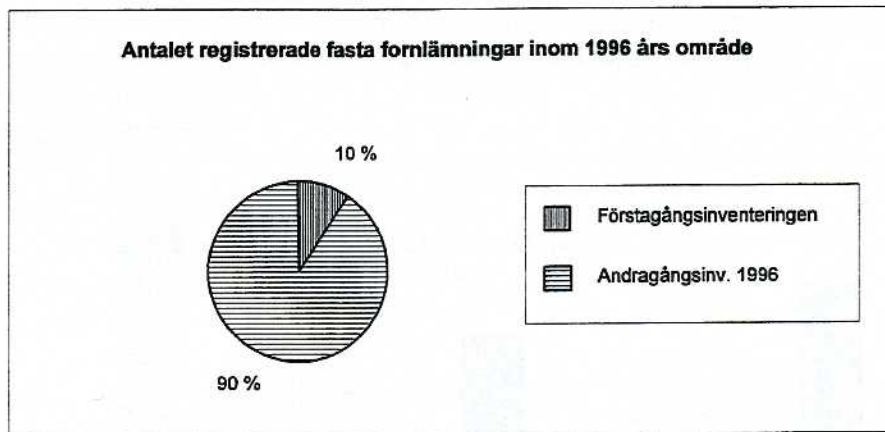

Diagram 2. Registrerade lokaler med fasta fornlämningar, vid första- respektive andragångsinventeringen inom 1996 års arbetsområde i Kronobergs län.

Enbart dessa tre grupper uppgår till 70 % av de nyregistrerade fornlämningslokalerna inom 1996 års arbetsområde. Andra betydande objekt som numera R-markeras är milstolpar, väghållningsstenar och vägvisarstenar. Som en följd härav har antalet lokaler markerade med Ms vid förstagångsinventeringen mer än halverats, eftersom dessa numera huvudsakligen registrerats med R. Ytterligare lämningar, som man ej tagit någon notis om vid tidigare inventeringar, är övergivna by- och gårdstomter med tidiga belägg i skriftliga källor. Dessa registreras huvudsakligen med (R). Totalt utgör dessa "nya" fornlämningstyper sammanlagt ca 80 % av de nyregistrerade, fasta fornlämningarna.

Vid förstagångsinventeringen registrerades inga lokaler med statusen "Bevakas", eftersom denna typ av avisering ej förekom då. Efter andragångsinventeringen har 58 lokaler påträffats som skall bevakas. Dessa består framförallt av agrara lämningar och fornlämningsliknande anläggningar.

När det gäller upplysnings skrifter (Us) har dessa ökat markant i alla socknar. Detta beror på den omfattande registreringen av agrara lämningar, vilka tidigare ej har dokumenterats, men som numera oftast markeras både med R samt Us (Fornåkrar). Antalet aviserade namn har fördubblats jämfört med 1949 års inventering. Flertalet namn hör samman med nyupptäckta fornlämningar, t.ex. gränsmärken utmed den gamla riksgränsen mellan Sverige och Danmark i arbetsområdets södra delar. Intressant är också att så många nya lokaler med statusen "Uppgift om/borttaget" har framkommit. En anledning till detta är naturligtvis att excerptmaterialet har genomgått noggrant, samt att kontakterna med lokalbefolkningen har varit goda. Ytterst få av de lämningar som registrerades vid förstagångsinventeringen har borttagits. Inom kategorin "Övrigt" i tabell 4 ingår bl.a. bebyggda by- och gårdstomter, industriella lämningar, som t.ex. linbastur, och platser med tradition.

Den absolut största ökningen av fasta fornlämningar har skett i arbetsområdets centrala och södra delar, inom Almundsryds, Tingsås och Urshults socknar, där mellan 1 900 % - 4 000 % fler R- eller (R)-lokaler har registrerats (diagram 3). En mer rättvis bild framkommer om man ser att dessa tre socknar utgör 80 % av arbetsområdets totala yta, inom vilket 85 % av nyfynden har gjorts.

Antalet registrerade fasta fornlämningar inom 1996 års område

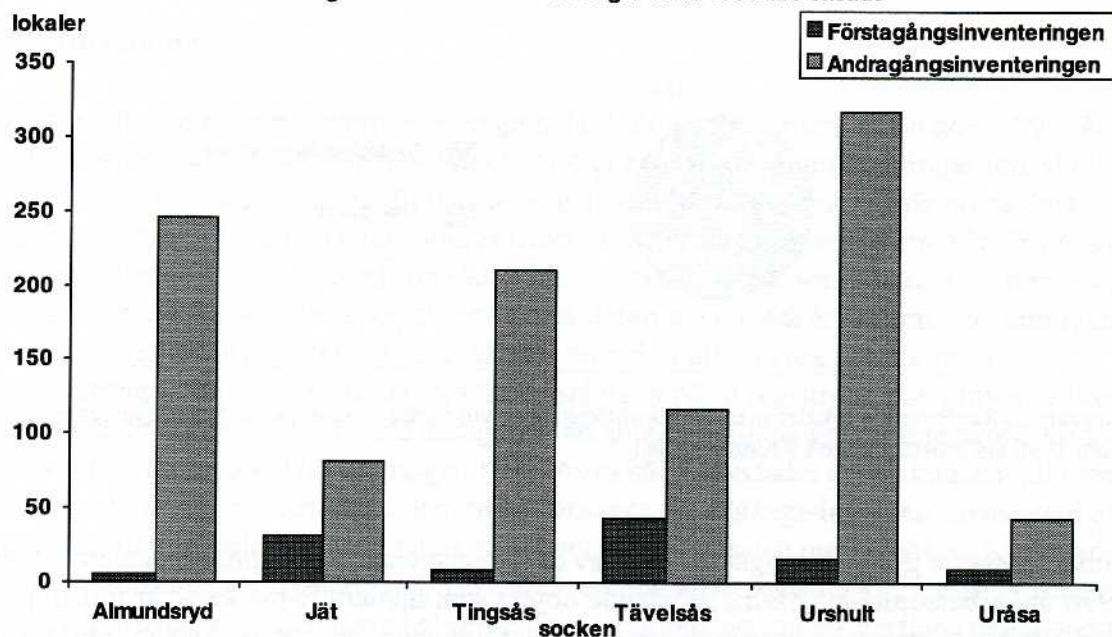

Diagram 3. Antal registrerade lokaler med fasta fornlämningar vid första- respektive andragångsinventeringen inom 1996 års arbetsområde i Kronobergs län, redovisade sockenvis.

En fingervisning om tätheten av fornlämningslokaler inom respektive socken, och skillnaden däremellan vid första- respektive andragångsinventeringen, ger tabell 2. Här bör dock påpekas att tabellen kan vara något missvisande, eftersom en fornlämningslokal kan variera kraftigt i utsträckning, från en punktmarkering till ett område omfattande ca 60 ha eller mer. Tabellen speglar ändå förhållandet vad gäller tätheten av fornlämningar mellan socknarna.

Socken	Förstagångsinv	Nyfynd 1996	Totalt
Almundsryd	0,03	1,10	1,13
Jät	0,80	1,30	2,10
Tingsås	0,06	1,40	1,46
Urshult	0,09	1,70	1,79
Uråsa	0,30	1,30	1,60
Tävvelsås	0,80	1,40	2,20

Tabell 2. Antalet registrerade fornlämningslokaler/km² inom 1996 års inventeringsområde i Kronobergs län.

De dominerande fornlämningskategorierna utgörs efter 1996 års säsong av agrara lämningar, industriella lämningar och förhistoriska gravar. Andra betydande kategorier är förhistoriska boplatser och kommunikationslämningar (se diagram 4). Resultatet för

området översteg förväntningarna, framförallt när det gäller antalet agrara lämningar i områdets centrala delar (Almundsryds, Tingsås och Urshults socknar).

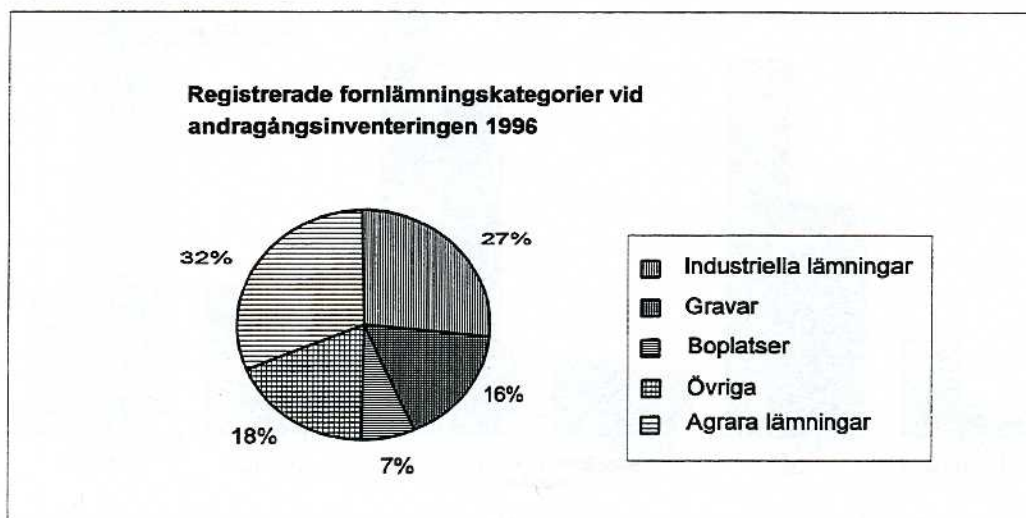

Diagram 4. Registrerade fornlämningslokaler i procent vid andragångsinventeringen i 1996 års arbetsområde i Kronobergs län. Inom kategorin övrigt ingår främst: bebyggelse-, fångst-, kommunikations- och kult-/offerlämningar.

Förhistoriska gravar

Efter andragångsinventeringen är totalt 309 gravar registrerade, fördelade på 159 lokaler, vilket ger en ökning på 33 % av gravlokalerna inom 1996 års arbetsområde. Den största procentuella ökningen av gravlokaler har skett inom de södra och centrala delarna av området (Almundsryds, Tingsås och Urshults socknar). Tidigare fanns här 17 lokaler registrerade, som nu har utökats till 39. Fortfarande finns dock huvuddelen av gravlokalerna (75 %) i den norra delen, framförallt inom socknarna Tävelsås och Jät (diagram 5).

Den vanligaste gravtypen är även efter andragångsinventeringen de *runda stensättningarna med kal stenfyllning*, vilka förekommer inom hela området. Vid förstagångsinventeringen R-markerades 20 lokaler med 81 sådana stensättningar, jämfört med 61 registrerade lokaler med 145 anläggningar vid andragångsinventeringen. Enstaka stensättningar påträffades med mittblock eller med en rest mittsten. Andra typer av stensättningar är i det närmaste obefintliga, med undantag för en *kvadratisk stensättning med kal stenfyllning* i Almundsryds socken och en rund, övertorvad stensättning i Urshults socken.

Vid förstagångsinventeringen R-markerades 46 lokaler med 52 *rösen*. Ytterligare nio rösen påträffades 1996. De flesta rösen är koncentrerade till Jäts och Tävelsås socknar och utgörs, med ett undantag, av runda rösen. I Urshults socken påträffades ett kvadratisk röse med kantkedja och hörnstenar (RAÄ 643). Andra gravtyper som förekommer i större omfattning är resta stenar och hållkistor.

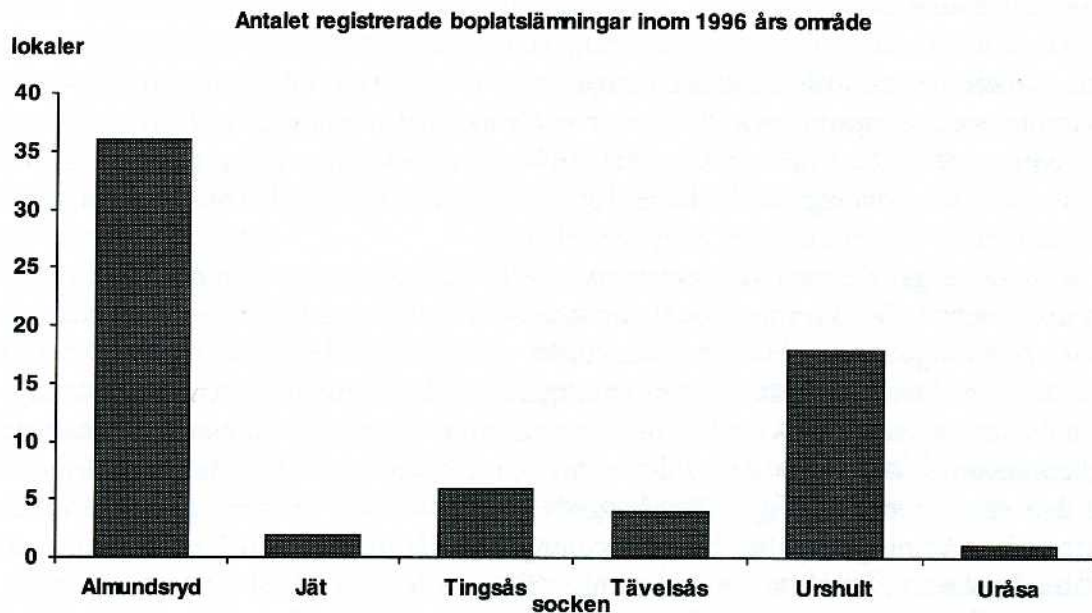

Diagram 6. Antal registrerade R-lokaler med boplatslämningar efter andragångsinventeringen i 1996 års arbetsområde i Kronobergs län, redovisade sockenvis.

Ett stort problem vid boplatssinventering under 1996 års säsong har varit rådande besiktningsförhållanden, då huvuddelen av arbetsområdet utgörs av skogsmark och en förhållandevis liten del används som jordbruksmark. De områden som nyttjas för agrar verksamhet utgörs till största delen av betesvallar. Därav förklaringen till det något magra resultatet vad gäller boplatser.

En stor del av boplatserna har lokaliserats med hjälp av Knut Kjellmarks uppteckningar från 1920-talet och framåt, vilka ej blev registrerade vid förstagångsinventeringen. De av inventerarna funna boplatserna har huvudsakligen påträffats i enstaka öppna åkermarker. Boplatsmaterialet, som i regel är ganska magert förekommande, utgörs till största delen av bearbetad flinta, såsom flintavslag med och utan retuscher. En viss koncentration har påvisats främst i Almundryds socken, där huvuddelen av boplatserna är belägna i anslutning till Mörrumsån. När det gäller *fyndplatser*, *lösfynd* och *fyndsamlingar* har sammanlagt 192 "nummer" registrerats, dvs. nästan tre gånger så många som de registrerade boplatserna, vilka utgör 7 % av fornlämningarna vid andragångsinventeringen (diagram 3). Med all sannolikhet utgör dessa endast en bråkdel av den egentliga mängden boplatser som finns inom området. Det påträffade materialet kan i huvudsak dateras till neolitikum. Ett viss inslag av mesolitiskt material kan dock spåras i Kjellmarks uppteckningar.

Bebyggelselämningar

Totalt markerades 53 bebyggelselämningar med R eller (R), vilka innefattar by- och gårdstomter samt borgen/område. Den övervägande delen utgörs av *övergivna by- och gårdstomter* med äldsta namnbelägg från 1600-talet eller tidigare. I regel är de äldsta lantmäterikartorna från laga skiftet under 1800-talets första hälft, vilket avsevärt försvårar bedömningen av de ursprungliga bebyggelselägena.

Vid förstagångsinventeringen registrerades 8 *borganläggningar* från medeltid. Dessa finns dokumenterade som ruiner och/eller grunder i skriftliga källor från 1600-talet och framåt och utgörs numera huvudsakligen av husgrunder och "gropar". Vid andragångsinventeringen påträffades ytterligare en borglämning. Den är belägen i Almundsryds socken (RAÄ 251), inte långt från de båda sedan tidigare registrerade borglämningarna i Blidingsholm, på Eveholme och Kungsholme. Enligt tradition i bygden skall den vara en av "Blidingsholms borgar", som till antalet var flera än de två redan registrerade. Lämningarna efter borganläggningen består till största delen av en utrasad, kallmurad stenmur, som omgärdar en kulle (tidigare holme) på ca 100 m i diameter. Anläggningen är belägen intill Mörrumsån, i ett sankt och svårtillgängligt område. Inuti området finns enstaka lämningar efter sentida bebyggelse samt några rester av stenmurar samt andra mindre sten- och jordblandade anläggningar.

En lokal bestående av en *medeltida husgrund* som tidigare ej varit markerad med R, men som nu bedömdes som en fast fornlämning, registrerades i Urshults socken (RAÄ 84). Lokalen är belägen på en moränhöjd ca 300 m öster om den tidigare nämnda borganläggningen "Bosholme" (kap. 3.3.), på den östra stranden av Åsnen inom Segersnäs by. Lämningarna består av 1,5 m breda och 0,2 m höga övertorvade vallar och anses numera ha haft ett tidsmässigt samband med borganläggningen. Det motsatta förhållandet inträffade i Tingsås socken, där två vid förstagångsinventeringen såsom medeltida husgrunder R-markerade lämningar utdömdes vid andragångsinventeringen, då de anses vara sentida torpgrunder.

Ingen av de *torplämningar* som registrerades inom arbetsområdet vid andragångsinventeringen bedömdes som fast fornlämning.

Agrara lämningar

Vid förstagångsinventeringen registrerades inga agrara lämningar överhuvudtaget (kap. 3.2.). Vid andragångsinventeringen har totalt 341 lokaler markerats med R. Dessa utgörs uteslutande av *fossil åkermark*, bestående av *områden med röjningsrösen*. Områdena varierar kraftigt i storlek, från ca 1 - 64 ha, vilket gäller inom hela 1996 års arbetsområde. Ett visst mönster kan urskiljas när det gäller storleken på dessa områden. De mindre är i regel belägna i anslutning till sentida åkermark och därmed med all sannolikhet skadade av senare odling. De större påträffas däremot inom mark som sedan länge nyttjats för skogsbruk och där sentida aktiviteter ej i någon nämnvärd utsträckning har påverkat landskapets utformning. Här utgörs avgränsningarna huvudsakligen av naturliga hinder

såsom vattendrag, våtmarker, blockig terräng o.s.v. Eftersom den fossila åkermarken inventeringsmässigt är mycket tidskrävande gjordes en prioritering. Insatserna inriktades huvudsakligen på att begränsa områdena, utan att mer än sporadiskt inventera lämningarna inom dessa. Vid inventeringen av Tävelsås socken gjordes inte denna prioritering under 1995 års säsong, p.g.a inventerarens specialintresse. Detta har lett till att man här har registrerat *hågnadsvallar, stensträngar, band- och blockformiga åkerytor* m.m. inom röjningsröseområdena.

Röjningsrösen kan variera såväl till utseende som till antal. Vanligtvis är de R-markerade röjningsrösen runda eller närmast runda, låga, flacka och helt eller delvis övertorvade, men de kan även ha en större och toppigare profil. Flera har också påförts sten i etapper, vilket i vissa fall ger röjningsrösen en ofta missvisande karaktär av sentida lämningar. Storleken på röjningsrösen varierar mellan 2-8 m i diameter och höjden mellan 0,1-1,2 m. Antalet varierar mellan 10 - 1 000 röjningsrösen per område, beroende på områdets storlek. I flertalet fall är röjningsrösen belägna tämligen tätt intill varandra (0-10 m).

Urshults socken dominerar när det gäller agrara lämningar. Här finns nästan hälften (164) av alla registrerade områden belägna (diagram 7). Därefter kommer Tingsås och Almundsryds socknar med 68 respektive 46 lokaler med röjningsrösen. Inom övriga socknar (Jät, Tävelsås, Uråsa) fördelar sig de agrara lämningarna tämligen lika, men med något färre lokaler. Dessa socknar är dock till ytan de minsta, vilket måste tas med i beräkningen.

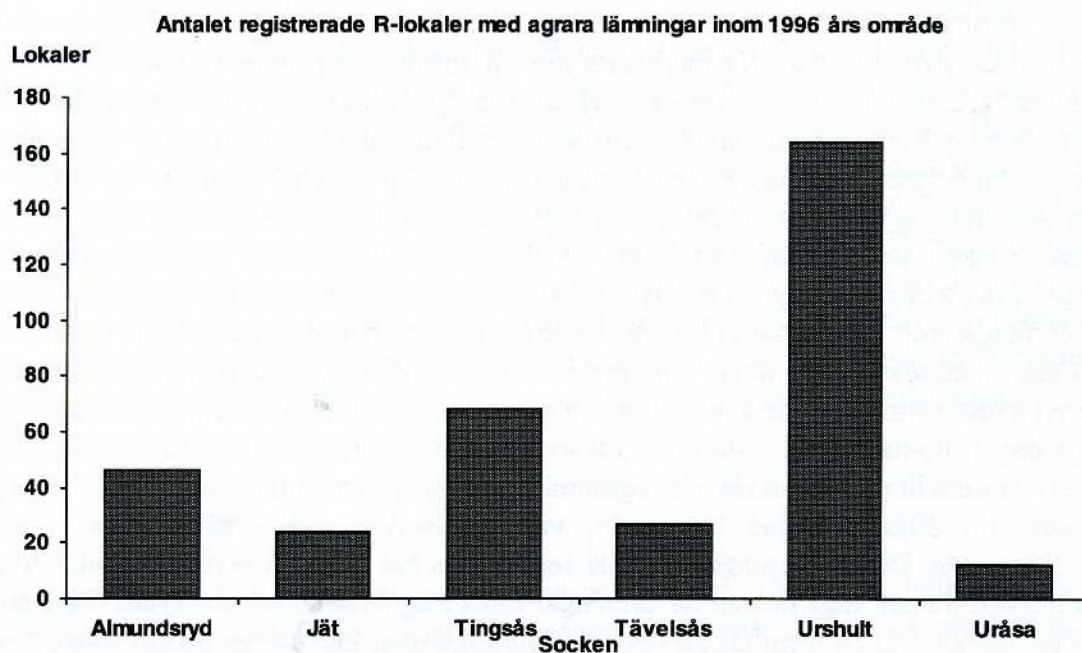

Diagram 7. Antalet registrerade R-lokaler med agrara lämningar efter andragångsinventeringen i 1996 års arbetsområde i Kronobergs län, redovisade sockenvis.

Ser man till antalet lokaler med fossil åkermark per km² är Urshults socken fortfarande den klart dominerande, medan de övriga socknarna till viss del har fått en annan ordning (tabell 3).

Socken	Antalet lokaler med fossil åkermark/km ²
Almundsryd	0,3
Jät	0,6
Tingsås	0,5
Tävelsås	0,5
Urshult	0,9
Uråsa	0,5

Tabell 3. Antal lokaler med fossil åkermark/km² efter andragångsinventeringen i 1996 års arbetsområde i Kronobergs län.

Fångstlämningar

Inom kategorin fångstlämningar ingår fångstgropar och fiskeanläggningar. Sammanlagt har 15 lokaler med fångstlämningar registrerats som fasta fornlämningar.

Inga förhistoriska fångstgropar har registrerats. Däremot har 12 lokaler med *fångstgropar från historisk tid* markerats med R, nästan alla utgör nyfynd. Dessa är huvudsakligen runda, 3-6 m i diameter och ca 2 m djupa, med i regel stensatta, lodräta kanter. Flertalet har även tradition i bygden om att de fungerat som varggropar i "äldre tid". Några av fångstgroparna kunde även återfinnas med hjälp av äldre lantmäterikartor, där namn som "Räfvagropsbacken" gav en viss indikation om förekomsten av en fångstgrop. Tingsås socken toppar statistiken över antalet fångstgropar med fem, tätt följt av Almundsryds socken med fyra. Därefter kommer Urshults socken med två och Jäts socken med en fångstgrop. I Tävelsås och Uråsa socknar har inga fångstgropar påträffats.

Lokaler med *fiskeanläggningar* var ej registrerade vid förstagsinventeringen. Någon generell R-markering har inte förekommit vid andragångsinventeringen. Däremot har några anläggningar (R)-markerats i Almundsryds socken. Dessa förtjänar trots sin ringa del (tre lokaler) ett särskilt omnämnande. De registrerade anläggningarna utgörs av en speciell typ anpassad för ålfiske, kallad "värmane", vilka i Sverige endast förekommer inom Kronobergs län. De anläggningar som har registrerats har belägg i skriftliga källor från medeltid och framåt. Inga medeltida lämningar finns idag kvar ovan vattenytan. Däremot finns det starka skäl att förmoda att vissa anläggningsrester kan återstå under vattenytan. Gustaf Vasa, som var en stor konsument av den småländska ålen, omnämner t.ex. "gamble waerman" år 1558 i Kompersmåla (RAÄ 490). Detta "värmane" omnämns dock redan år 1477 som ett ålfiske i Mörrumsån, kallat "gambla waerman". Även i Tingsås och Urshults socknar finns medeltida källor om "värmanen", bl.a. vid Hackekvarn i Urshults socken. På

dessa platser är dock marken så omrörd, både ovan som under vattenytan, att det bedöms som mycket osannolikt att eventuella anläggningsrester kan finnas kvar, varför dessa endast har fått ett nummer med tillhörande beskrivning och bedömningen "Bevakas", eller, som i de allra flesta fall, "Inprickas ej". Några "värmanen" är dessutom fortfarande i bruk.

Kommunikationslämningar

Vid 1949 års inventering registrerades en bro med R. Däremot fanns ett stort antal milstolpar markerade med Ms. Dessa har nu omregistrerats som fasta fornlämningar. Även väghållningsstenar och vissa andra vägmärken har, om de står på ursprunglig plats, erhållit fornlämningsstatus. Enstaka *stenvalvsbroar* inom området har också R-markerats.

Totalt 59 lokaler med kommunikationslämningar har registrerats inom 1996 års område. Den största ökningen har milstolpar och väghållningsstenar stått för. När det gäller *milstolpar* har flera nyfynd gjorts, framförallt med hjälp av generalstabskartan från år 1842 - 43, där milstolparna finns utmärkta. Vid rekognocering i fält återupptäcktes ett flertal av dessa, av vilka de flesta saknar själva tavlan, men där postamentet återstår, om än i varierat skick. Tyvärr har förhållandet även varit det motsatta, dvs. att några helt har borttagits mellan första- och andragångsinventeringen.

Den andra stora gruppen utgörs av *väghållningsstenar*, som i förvånansvärt många fall fortfarande står kvar på ursprunglig plats, huvudsakligen i de centrala och södra delarna av arbetsområdet. Endast väghållningsstenar med kvarstående text har markerats med R, vilket kan verka tvetydigt med tanke på att texten många gånger enbart har varit målad. Det kan emellertid vara mycket svårt att avgöra om en rest sten utan inskription som står vid vägkanten verkligen är en väghållningssten eller en gränsmarkering av något slag, såvida inte ortsbefolkningen känner till det rätta förhållandet. De flesta väghållningsstenarna påträffades i Almundsryds socken (11 lokaler), där det utmed vissa vägsträckor finns flera kvar i intakt skick. Nämnas kan två väghållningsstenar på ägorna till byn Norra Rimshult, i den södra delen av socknen (RAÄ 433). Dessa påträffades med ca 50 meters avstånd, uppresta i kanten av en igenväxande väg, som tidigare sägs ha utgjort en del av den s.k. "Holländarevägen"- en väg som byggdes under 1600-talet mellan Huseby och Karlshamn (Bodekull) för att smidigare kunna frakta de mängder av järn, m.m. som producerades på järnbruken i Huseby och Ålshult för vidare transport från hamnen i Karlshamn.

Kult- och offerlämningar

Inom kategorien kult-/offerlämningar redovisas offerkast, offerkällor, hällristningar och älvkvarnsförekomster. Denna kategori är magert representerad inom de sex inventerade socknarna både vid förstagångsinventeringen och vid andragångsinventeringen. Endast 25 lokaler med kult-/offerlämningar har registrerats som fasta fornlämningar.

De flesta lokalerna består av *älvkvarnsförekomster*, vilka i och för sig enbart finns registrerade i Tävelsås och Uråsa socknar. Här finns 17 lokaler med R-markerade

älvkvarnsförekomster, varav 13 är belägna i Tävelsås socken. 12 av dessa nyregistrerades vid andragångsinventeringen. I Uråsa socken påträffades en ny lokal med älvkvarnar. De övriga socknarna saknar helt denna fornlämningstyp. I Tävelsås socken påträffades också arbetsområdets enda *hällristning* (RAÄ 119), bestående av tre, innanför varandra, liggande cirklar med en älvkvarn i mitten. Hela figuren är 0,6 m i diameter och är belägen på det största blocket till en numera skadad hällkista i stensättning.

Övriga kult-/offerlämningar som markerats med R utgörs efter andragångsinventeringen av sex *offerkällor*. En offerkälla som är värd ett särskilt omnämnande är S:t Sigfrids källa i Urshults socken (RAÄ 119). Den registrerades vid förstagångsinventeringen enbart med namn, men har nu även markerats som en fast fornlämning. Källan är 1,1 x 1,1 m stor och 1,1 m djup och har en stensatt kant. Den finns enligt OAU belagd redan från år 1770. Vid rensning av källan år 1921 påträffades fyra mynt, varav två ½-skillingar från 1802 och 1821. Intressant här är även det uppresta stenblock som är beläget intill. På dess toppyta finns ett 15-tal kors inristade.

I Jäts socken finns en kult-/offerlämning registrerad. Det är en märklig sten med sannolikt naturliga hål och skårar i och som kallas för "Dopstenen" eller "Offerstenen" (RAÄ 3). Den finns omnämnd redan år 1816 i ett brev från Wettergrund, där den omtalas som en *offersten* i äldre tider. Traditionen är fortfarande vid liv i bygden, fastän inga offer längre förekommer.

Några bevarade *offerkast* har inte registrerats inom arbetsområdet. Däremot finns uppgifter om fyra nu borttagna offerkast i Almundsryds socken.

Industriella lämningar

De industriella lämningarna hör till en av de kategorier som efter andragångsinventeringen ökat mycket kraftigt. Orsaken till detta har framförallt att göra med den förändrade tillämpningen av fornlämningsbegreppet (kap. 4.3.2.), men även i viss mån med inriktningen på förstagångsinventeringen (kap. 3.2.). Vid förstagångsinventeringen registrerades endast fem lokaler med R, till skillnad mot 272 lokaler efter andragångsinventeringen (diagram nr 8). Dessa utgörs huvudsakligen av tjärframställningsplatser, men även i viss mån av glasbrukslämningar, järnbrukslämningar och järnframställningsplatser. Jäts och Tävelsås socknar saknar helt industriella lämningar markerade med R. En förklaring till detta kan vara att dessa socknar till stor del utgörs av bördig jordbruksmark och att man här ej har varit i behov av kompletterande binärningar, såsom t.ex. tjärbränning.

Tjärframställningsplatserna dominerar klart bland de industriella lämningarna efter andragångsinventeringen. Det visade sig att det intensiva tjärframställningsområdet som framkom vid fornminnesinventeringen 1994 i framför allt Örkeneds socken i nordöstra Skåne fortsätter in i nordvästra Blekinge och in i de anslutande delarna av Småland (jfr kap. 4.3.1 ovan). Anläggningarna har av denna anledning generellt markerats med R och i de flesta fall även med Us. Sammanlagt 251 lokaler med 269 tjärdalar har registrerats som fasta fornlämningar inom arbetsområdet, vilket i detta fall utgörs av socknarna

Almundsryd, Tingsås och Urshult. Inga tjärframställningsplatser har registrerats i övriga socknar, dvs. Jät, Uråsa och Tävelsås. Lokalbefolkningen har inte heller kunnat bidra med uppgifter om borttagna tjärdalar, vilket tyder på att man här är helt utanför produktionsområdet.

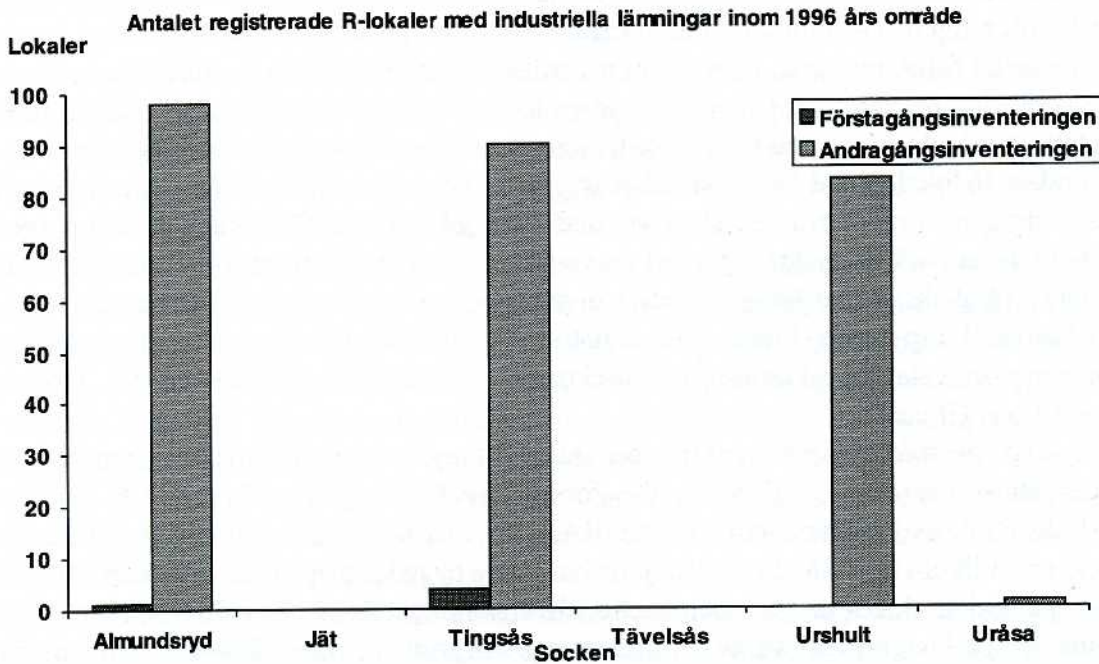

Diagram 8. Antal registrerade R-lokaler med industriella lämningar vid första- respektive andragångsinventeringen inom 1996 års arbetsområde i Kronobergs län, redovisade sockenvis.

Två typer av tjärframställningsplatser finns representerade: tjärrännor och tjärdalar. I upplysningstexten till kartan samt i den löpande texten nedan har dock benämningen tjärdal använts överlag. Tjärrännan är den klart vanligast förekommande typen, medan tjärdalen är mer sparsamt representerad. Tjärdalen har, liksom tjärrännan, byggts i en sluttning. Som namnet antyder är anläggningen till formen rund (ca 10-15 m i diameter) med svagt inåtsluttande sidor, som avslutas med en smal (ca 0,5-1,0 m bred) ränna i botten. Rännan mynnar ut i backslutningens nederdel, där ett bröstvärn av kallmurade stenar är uppbyggt på båda sidor om rännans avslutning och som omsluter halva dalen. Bröstväret är i regel 1-2 m brett och 0,5-1,5 m högt och vanligen kraftigt övertorvat. I vissa fall uppträder tjärdalen i omedelbar närhet till en tjärränna. Tjärrännorna å andra sidan förekommer ibland parallellt liggande, samt även i enstaka fall överlappande varandra.

Antalet tjärframställningsplatser inom respektive socken är ganska jämnt fördelat i de tre berörda socknarna. Däremot syns en klar övervikt för Urshults socken när det gäller tjärdalar i jämförelse med övriga socknar. Här utgörs så mycket som 50 % av tjärframställningsplatserna av runda tjärdalar, till skillnad mot 27 % i Tingsås socken och bara 4 % i Almundsryds socken. Det är också i Urshults socken man finner flest lokaler

(11) med både tjärrännor och tjärdalar representerade. Här påträffades 76 lokaler med 89 anläggningar, varav 45 är runda tjärdalar. I Tingsås socken är 83 lokaler registrerade med 85 anläggningar, varav 23 är runda tjärdalar. Endast på två lokaler finns båda typerna representerade. Almundsryds socken, som har minst antal tjärdalar, har däremot flest antal tjärrännor totalt sett. Här finns 92 lokaler med 95 anläggningar, varav 4 är runda tjärdalar.

Tjärframställningsplatserna har huvudsakligen lokaliserats med hjälp av anvisningar från ortsbefolkningen. De områden där tjärframställningsplatserna är talrika saknar i regel traditionella fornlämningar, som t.ex. gravar. Dessa områden, som huvudsakligen utgörs av storblockig moränmark, lämpar sig varken för odling eller boskapsskötsel i någon större omfattning. Kolonisationen har därför troligen inte skett förrän under historisk tid.

Endast 16 lokaler med *järnframställningsplatser* har registrerats med fornlämningsstatus vid andragångsinventeringen, jämfört med fyra lokaler vid förstagångsinventeringen. Antalet är anmärkningsvärt lågt med tanke på områdets beskaffenhet naturmässigt med många järnhaltiga vattendrag och myrmarker, där förutsättningarna för tidig järnframställning torde finnas. De registrerade järnframställningsplatserna består av slaggvarp samt slaggförekomster och förekommer i socknarna Almundsryd, Jät, Tingsås, Urshult och Uråsa.

Två *järnbrukslämningar*, som tidigare inte varit registrerade, har markerats med R vid andragångsinventeringen. Dessa är Stenfors järnbruk i Tingsås socken (RAÄ 172) och Ålshults järnbruk i Almundsryds socken (RAÄ 23). Stenfors bruk, som tidigare benämndes "Bräken", tillkom år 1688, då en stångjärnshammare byggdes på platsen. Förutom stångjärn tillverkades här bl.a. spik, yxor och hackor. Bruksområdet är ca 190 x 90-160 m stort och består av 14 husgrunder, varav en hammarsmedjegrund. Under 1800-talet förändrades verksamheten och en bobinfabrik anlades. År 1918 revs alla byggnader på platsen. I Ålshult är bruksområdet ca 190 x 20-90 m stort och vars synliga lämningar består av ca 15 slaggvarp, någon enstaka anlagd vall och en mindre kanal. Inom hela området finns dessutom utspridd slagg och sotig jord. Under 1630-talet anlade Karl Karlsson Gyllenhielm en masugn på platsen, där man bl.a. har tillverkat delar till sättugnar samt gevärs- och kanonkulor. Området, som i folkmun kallas "Slaggbacken", är delvis kraftigt påverkat av byggnation i form av hus och vägar.

Ytterligare en industriell lämning som är värd ett eget omnämnande är en *glasbrukslämning* belägen i Trestenshult, Almundsryds socken (RAÄ 128), som även vid förstagångsinventeringen registrerades som fast fornlämning. I folkmun kallas den "Mäster Påvels hytta" och anlades någon gång kring år 1620, för att sedan upphöra i slutet av 1630-talet. Området är ca 90 x 30 m stort och består huvudsakligen av en byggnadsruin, som vid två tillfällen varit föremål för arkeologiska undersökningar (kap. 3.1. och 3.3). I närheten av byggnadsruinen finns även en kvarnlämning med fördämningsvall, som anses tillhöra glasbruket. I Urshults socken finns uppgifter om ett glasbruk, omnämnt i en dombok år 1634. Platsen (RAÄ 580) har efter andragångsinventeringen markerats med (R). Inget är synligt ovan mark p.g.a att man här har anlagt en avstjälningsplats för barkningsavfall. Inom området, som är ca 50 m i diameter, har man bl.a. påträffat fragment av glasföremål.

I Almundsryds socken har en *pottaskebrukslämning* påträffats (RAÄ 439), den enda registrerade inom 1996 års arbetsområde. Området är ca 100 x 40 m stort och består av en

något otydlig byggnadsgrund i ett numera uttorkat fall, från vilket flera grävda rännor leder ut, varav en med stensatta kanter. Skriftliga källor omtalar att ett pottaskebruk startades här under mitten av 1700-talet.

Övrigt

Inom kategorin Övrigt redovisas bl.a. gränsmärken, fornlämningsliknande lämningar, minnesstenar, naturföreteelser, pest-/kolerakyrkogårdar och plats med tradition/namn. Totalt registrerades 157 lokaler under övrigt vid andragångsinventeringen. Av dessa R- eller (R)-markerades 33 lokaler. Vid förstagångsinventeringen redovisades sammanlagt 93 lokaler, varav ingen lokal blev markerad som fast fornlämning.

Merparten av de *gränsmärken* som bedömts som fasta fornlämningar är belägna i den gamla riksgränsen mellan Sverige och Danmark, i den södra delen av arbetsområdet inom Almundsryds och Tingsås socknar. Dessa utgörs både av resta gränsstenar och naturliga flyttblock, med en klar övervikt för de senare. I regel har dessa gränsmärken namn som fortfarande lever kvar i bygden och som även finns dokumenterade i äldre källor från 1500- och 1600-talen, t.ex. "Skärsjöhall" i Almundsryds socken (RAÄ 426). Skärsjöhall är en rest gränssten, placerad på krönet av ett flyttblock, och som finns omnämnd som gränsmärke år 1661. Totalt har 10 lokaler med gränsmärken längs den forna riksgränsen registrerats som fasta fornlämningar i dessa två socknar.

Vid förstagångsinventeringen registrerade man åtta lokaler med *pest-/kolerakyrkogårdar* inom socknarna Almundryd, Tingsås och Urshult. Ingen utav dessa blev betraktad som en fast fornlämning. Vid andragångsinventeringen erhöll fem lokaler med pest-/kolerakyrkogårdar fornlämningsstatus. På ytterligare fem lokaler gjordes bedömningen att de inte kan redovisas som fast fornlämning. Inga lämningar är synliga ovan mark på någon av dessa senare lokaler. Traditionerna i bygden om dessa platser är emellertid starkt förankrade bland befolkningen och de är ofta omnämnda vid namn, t.ex. "Pestbacken" (Tingsås socken, RAÄ 17). På flera av dessa begravningsplatser har man i sen tid ytterligare markerat platsens karaktär genom minnesstenar, som t.ex. på ovannämnda lokal i Tingsås socken. Här har man rest en sten med inskriptionen: "BEGRAVNINGSPLATS \ Peståret 1711".

Inom 1996 års arbetsområde har endast en *avrättningsplats* registrerats, vilken har (R)-markerats. Den är belägen i Jäts socken (RAÄ 107) och skall ha använts fram till 1840-talet, med den sista avrättningen avbildad av en åskådare. På teckningen ser man offret i stupstocken, skarprättaren, prästen, soldater och en mängd åskådare. August Strömberg, spelman och lokal folklivsforskare, född år 1860, nämner platsen i sina uppteckningar över Jäts socken: "den gamla galgebacken där min far (född 1826) ännu mindes de upphängda likens skjortor fladdra för vinden". Det var även i Jäts socken som tingsplatsen för Kinnevalds härad var belägen någon tid under 1600-talet samt mellan åren 1803-1910, numera markerad med en minnessten samt en sentida stenkrets, påminnande om en domarring.

4.4. Utåtriktad verksamhet

4.4.1. Utbildning

Inga praktikanter antälldes i Kronobergs län under säsongen. En utbildning av den fast anställda antikvarien från Smålands Museum, Lotta Högrell, genomfördes, eftersom det var hennes första säsong med inventering enligt Riksantikvarieämbetets modell.

Under tre dagar i slutet av maj följde antikvarie Arunas Strazdas från Vilnius, Litauen, med inventeringspersonalen i socknarna Almundsryd och Urshult, för att studera hur inventeringsarbetet bedrivs i Sverige.

Under våren 1996 deltog Gunilla Roos under en dag i GPS-utbildning på Österlen. GPS är en förkortning av Global Positioning System - en metod att med hjälp av satelliter göra positionsbestämningar. Tanken var att man under höstens fornminnesinventering skulle pröva utrustningen i smålandsskogarna, främst med tanke på den tidsvinst som skulle kunna erhållas vid registrering av fossil åkermark. Tyvärr visade det sig att digitala kartor över arbetsområdet i Småland ej var färdigställda, varvid det hela inställdes.

4.4.2. Information

Samtliga hembygdsföreningar i området kontaktades under fältsäsongen. Intresset för inventeringsarbetet var här av mycket skiftande karaktär. Enstaka föredrag och exkursioner har förekommit i arbetsområdet.

I slutet av maj uppmärksammades inventeringen i massmedia av Smålandsposten, som hade en större artikel. I denna beskrevs inventeringen allmänt och man tog upp vad som dittills framkommit i området.

Gunilla Roos, som arbetade i Almundsryds socken, hade under försommaren en exkursion tillsammans med länsstyrelsen och LRF i samband med deras utbildning om EU:s kulturmiljöstöd till lantbruket.

Fornminnesinventeringen är den verksamhet vid Riksantikvarieämbetet där man har den största direkta kontakten med privatpersoner. På sedvanligt sätt har alltså ett mycket stort antal personer erhållit information om fornlämningar och övriga kulturlämningar i deras närområde vid inventerarens kontakttagande med markägare och andra boende inom arbetsområdet.

4.4.3. Samråd

I samband med säsongens början informerade Lena Olsson och Gunilla Roos om 1996 års fornminnesinventering i länet för personalen på Smålands Museum och länsstyrelsens kulturmiljöenhet. Eftersom samtlig personal, förutom platsledaren, var anställda av Smålands Museum fanns kontakt med länsmuseum under hela säsongen, även om den var sporadisk för de säsongsanställda, eftersom verksamheten i fältet, som alltid, kändes

angelägnast. Tanken under sensäsongen var att ordna en exkursion för läns museet och länsstyrelsen, vilken dock sköts upp till kommande vårsäsong. Samråd med länsstyrelsens kulturmiljöenhet och läns museet förekom dock i sedvanlig utsträckning och under förhållanden som var mycket goda, såsom det är brukligt inom Kronobergs län.

5. Utvärdering.

5.1. Fältförberedelser

Excerperingen av LMV-materialet har fungerat bra. En avsevärd tidsvinst har erhållits genom att lägena för by- och gårdstomterna byråmässigt införts på fotokartorna vid arbetet på LMV. En viss fara finns dock med denna typ av förarbeten, om inte inventeraren besöker alla de tomter som på fotokartan är bebyggda. Det kan förekomma att gårdar har avhysts i mycket sen tid, vilket ej med säkerhet kan observeras på fotokartan - i synnerhet om denna är några år gammal.

När det gäller excerperingen av museets arkivmaterial, i synnerhet Knut Kjellmarks omfattande boplats- och fyndanteckningar, samt genomgång av berörda hembygdsföreningars tryckalster, så genomfördes detta av inventeringspersonalen. Detta har naturligtvis tagit tid från fältrekognosceringen, men man har å den andra sidan kunnat tillgodogöra verksamheten ett flertal uppgifter som eljest sannolikt ej hade varit möjliga att erhålla till samma kostnadsbild.

5.2. Organisation

Den nya organisationsmodellen, bestående av att läns museerna i större utsträckning skall sköta fornminnesinventeringen, påbörjades som tidigare angivits i Kronobergs län under 1996 års säsong. Det nya arbetssättet har med avseende på fältarbetet fungerat bra vilket också framgår av resultatet. Vissa oklarheter framkom till att börja med genom att museets och ämbetets roller och ansvarsområden inte var tydligt angivna, vilket ledde till att inventerarna inte fick entydiga besked. Den uppkomna situationen får tillskrivas ovana vid det nya arbetssättet och olika regelsystem. Efter överläggningar och jämkningar från båda parter sida, så skapades så småningom en modell som var möjlig att arbeta utifrån och som gav erfarenheter att bygga vidare på inför kommande inventeringar.

5.3. Fältarbetet

5.3.1. Inriktning

Uppfattningen att äldre agrara lämningar inte skulle påträffas i någon större omfattning

inom områdets södra och centrala delar har radikalt ändrats efter 1996 års säsong. I diagram 6 (kap. 4.3.2.) ser man att det är inom just dessa områden som den övervägande delen av de registrerade agrara lämningarna har framkommit.

Arbetsstakten i området har inte varit anpassad för den mängd nya lokaler som har registrerats. Rationaliseringar har varit den enda egentliga metoden som har kunnat möjliggöra genomförandet av arbetet med tilldelade resurser. Vid registrering av de stora röjningsröseområdena prioriterades inläggningen av områdenas begränsningslinjer. En fullgod rekognoscering inom dessa områden har ej kunnat genomföras, trots vetskapen om att det ofta förekommer både gravar och älvkvarnsblock i denna fornlämningsmiljö.

Det bör ej döljas, med tanke på framtida utvärderingar, att det goda slutresultatet ej hade varit möjligt att nå med insatta medel, om inte de extraanställda antikvarierna självmant, av intresse och med ansvarskänsla för kulturmiljövården, hade arbetat långt utöver normal arbetstid.

5.3.2. Resultat och kvarstående kompletteringsbehov

Resultatet inom 1996 års arbetsområde blev bättre än förväntat, framförallt när det gäller det stora antalet lokaler med agrara lämningar i områdets centrala och södra delar, dvs. inom Almundsryds, Tingsås och Urshults socknar.

Antalet nyregistrerade lokaler med *gravar* ökade med 33 %, vilket kan tyckas vara tämligen litet med tanke på ökningen totalt sett i området. Detta kan ha flera orsaker. Bland annat var täckningsgraden 1949 god när det gäller gravar, framför allt i områdets norra delar. De tilldelade resurserna tillsammans med den rika förekomsten av äldre agrara lämningar och kategorier av historiska lämningar med lagskydd innebär att gravlokaler inom röjningsröseområdena inte är fullgott registrerade. På samma sätt är ej heller terrasserings-, hägnadsvallar och åkerparceller inom dessa områden fullgott representerade.

Under säsongens gång framkom vid ett flertal tillfällen problem vid bedömningen av områden med äldre röjningsrösen. Vissa områden kunde bestå av rösen med ställvis kraftigt skiftande karaktär, från helt intakta och opåverkade miljöer till områden där historisk odling kraftigt har påverkat områdets utseende. Det vid Riksantikvarieämbetet parallellt löpande "Landskapsprojektet" har genom sin höga ambitionsnivå möjligheter att särskilja dessa olika brukningsskedan. Det bör resultera i riktlinjer hur kulturmiljövården skall förfara vid handläggningen av dessa komplexa områden.

Endast 7 % av de registrerade fornlämningarna utgörs av *förhistoriska boplatser*. Förväntningarna inför säsongen var klart högre med tanke på det tämligen stora antalet boplatser Knut Kjellmark registrerat sedan tidigare. Förklaringar till det resultatet är redovisade i kap. 4.3.2. En specialinventering av boplatser skulle naturligtvis ge helt andra resultat.

En stor del av kartunderlagen för lägesbestämning av *by- och gårdstomter* utgörs som tidigare angivits av laga skifteskartor från 1800-talet. Dessa tämligen sentida kartor kan utgöra en stor felkälla när de används som underlag vid bestämningen av det ursprungliga läget, eftersom tomterna reda före laga skiftet kan vara flyttade. Här finns ett stort behov

av vidare och djupare studier huruvida de markerade tomterna är de ursprungliga eller ej.

Med tanke på de två järnbrukslämningarna i Almundsryds och Tingsås socknar torde det i området finnas fler än de 17 lokaler med *järnframställningsplatser* som har påträffats. Orsaken till det låga antalet registrerade järnframställningsplatser kan eventuellt vara att ortsbefolkningen i mycket liten utsträckning känner till denna typ av lämningar och att inventering av moss- och vattendragskanter efter slagghvarp inte kunde prioriteras under säsongen, då detta arbete är mycket tidskrävande. En annan orsak är sannolikt att flertalet av förekommande slagghvarp är mycket flacka och döljs under torvtäcket.

Förekomst av ett intensivt tjärframställningsområde kunde konstateras i områdena som gränsar till Skåne och Blekinge. Avgränsningen av detta område söderut, västerut och norrut är nu klar. Det återstår därmed enbart att erhålla avgränsningen av produktionsområdet i de angränsande delarna av Blekinge i öst-sydöst. En intressant frågeställning är huruvida tjärbränning verkligen har utgjort en binäring i dessa områden eller om den mer har haft karaktär av huvudnäring.

5.3.3. Särskilt bevarandevärda lokaler och miljöer.

I *Almundsryds socken* finns ett flertal miljöer och lokaler som är särskilt bevarandevärda. Hela Getnö, i socknens norra del, är en sådan miljö med kompletta, större, upp till 20 ha stora områden med röjningsrösen, som även innehåller gravar såsom stensättningar, ett röse och en rest av en domarring. De tre borganläggningarna (RAÄ 139, 251 och 273) i socknens centrala del och den befästa anläggningen Hönshylte skans (RAÄ 102), strax norr om Ryds samhälle, är miljöer som också bör nämnas i detta sammanhang. Trestenshults glasbruk (RAÄ 128), även kallad "Mäster Påvels hytta", har ett speciellt bevarandevärde då det utgör ett av Sveriges äldsta glasbruk. En annan intressant industriell lämning är Ålshults järnbruk (RAÄ 23), som utgör den ena av de två förekommande järnbrukslämningarna i inventeringsområdet.

Särskilt bevarandevärda lokaler i *Jäts socken* utgörs av Jätsholms borgruin, även kallad Bränsholmen (RAÄ 4), och den strax öster därom liggande Västra Jäts gamla tomt (RAÄ 82). När det gäller särskilt bevarandevärda miljöer utgör i det närmaste hela byn Djura-Nöbbele i socknens norra del en sådan, med ett flertal stora rösen insprängda i bebyggelsen, och med sydöst och väst därom liggande fossil åkermark, bestående av röjningsröseområden.

I *Tingsås socken* är det andra av inventeringsområdets två järnbruk beläget, kallat "Stenfors bruk" (RAÄ 172), vilket är av en speciell karaktär. I socknens centrala del finns även några agrara lämningar som är särskilt bevarandevärda. Dessa utgörs av 3-64 ha stora röjningsröseområden med inslag av enstaka stensättningar (RAÄ 81, 84, 96, 97 och 124).

Strax nordöst om kyrkan i *Tävelsås socken*, på en höjdsträckning, finns ett område med mycket flacka, tätt liggande röjningsrösen (RAÄ 139). Enstaka större stensättningar är också registrerade där. Området utgörs av hagmark, och det är tack vare den kraftiga avbetningen som lämningarna har varit möjliga att upptäcka. Miljön här är särskilt bevarandevärd samt även lättåtkomlig för allmänheten. Dessutom bör inventeringsområdets

enda hållristning i samma socken (RAÄ 119) anses som något av ett unikum.

Området kring Osaby säteri innehåller ett flertal intressanta fornlämningsområden med flera övergivna medeltida gårdstomter och fossil åkermark med varierande innehåll samt älvkvarnsförekomster.

Borganläggningarna Bosholme (RAÄ 137) och Kungsholmen/Slottsholmen (RAÄ 126) i *Urshults socken*, är andra lokaler av särskilt intresse. Inom socknen finns också ett flertal anmärkningsvärda röjningsröseområden (RAÄ 303 och 308).

5.3.4. Skador och hotbilder

Den för närvarande största hotbilden mot fornlämningarna i området är skogsavverkningen, och framförallt den därefter följande markberedningen. Det är huvudsakligen de agrara och industriella lämningarna som löper den största risken att bli skadade. Någon större exploatering inom 1996 års arbetsområde verkar för närvarande inte föreligga. Ett stort hot mot fornlämningar och andra kulturlämningar är även den stora turistströmmen till området, och då speciellt till trakterna runt Åsnen. Inom 1996 års arbetsområde finns ett par "vildmarkscampingsplatser" och "äventyrsleder", där den höga besöksfrekvensen gör att kulturlämningarna utsätts för ett stort slitage. Detta gäller framför allt miljöerna på Getnö och borganläggningarna inom fastigheten Blidingsholm i Almundsryds socken.

5.4. Utåtriktad verksamhet

Tidningsartiklar i tidningen Smålandsposten och exkursionen med LRF och länsstyrelsen fungerade bra med tanke på informationen till lokalbefolkningen i inventeringsområdet. På ett flertal platser har inventerarna därefter varit väntade och informanterna har vetat vad som var av intresse att visa. Den sporadiska kontakten med vissa hembygdsföreningar i området är beklagansvärd, då utbytet mellan dem och inventerarna brukar vara bra. Hembygdsföreningarnas skiftande aktivitetsinriktning är dock något som man måste acceptera. Angående den stora information som fornminnesinventerarna sprider direkt till markägare och övrig lokalbefolkning, se ovan under kap. 4.4.2.

6. Förkortningar

ATA	-	Antikvarisk-topografiska arkivet
LMV	-	Lantmäteriverket
OAU	-	Ortnamnsarkivet i Uppsala
RAÄ	-	Riksantikvarieämbetet
Ud	-	Enheten för dokumentation

7. Referenser

- Broschyr om Stenfors kulturstig. 1995.
- Ekebohm, A. 1691. *Kartor och beskrivningar*. Avskrifter från manuskript i Kungliga Biblioteket, Stockholm.
- Elgqvist, E. 1931. Studier i södra Smålands bebyggelsehistoria. *Kronobergsboken*. Växjö.
- Granlund, J. 1957. Ålfiskena i Mörrumsån. *Kronobergsboken*. Växjö.
- Karlsjö, B. 1995. *Skånes och Blekinges riksgräns*. Lund.
- Kjellmark, K. 1923. Var finnas offerkällor i södra Småland? *Kronobergsboken*. Växjö.
- 1923. Var förekomma "älvkvarnar" i södra Småland? *Kronobergsboken*. Växjö.
  - 1933. *Värends fornminnen*. Växjö.
  - 1943. *Förteckning över hällkistor i Kronobergs län*.
  - 1944. Stenåldersboplatserna inom Mörrumsåns vattenområde. *Fornvännen*. Stockholm.
- Larsson, L-O. 1979. Småländsk bebyggelsehistoria. *Acta Wexionensia, serie 1. History of Geography 1.1, 1.3*. Växjö.
- Lindblad, S. & Petersson, T. 1934. *Inventering av fasta fornlämningar i Almundsryd och Urshult socknar år 1934*. ATA, Stockholm.
- Lönnberg, E. 1926. *Preliminär undersökning av stenåldersboplatserna kring Åsnens utlopp*. ATA, Stockholm.
- Mildner, C-A. 1967. *Rapport över arkeologisk undersökning*. Lunds Universitets Historiska Museum, Lund.
- Seitz, H. 1932. *Redogörelse för undersökning av Karl K:son Gyllenhielms glasbruk vid Trestenshult*. ATA, Stockholm.
- Sjöborgs reseberättelse. 1815*. Litt. C. (Brevserie 1), ATA, Stockholm.
- Sporrong, U. m.fl. 1995. *Svenska landskap*. Naturvårdverket. Stockholm.
- Stähle, C. I. & Stahre, N-G. 1992. *Rannsakningar efter antikviteter*. Stockholm.
- Vejde, A. 1920 Ett bidrag till kännedom om södra Värends vägsystem i äldre tider. *Kronobergsboken*. Växjö.
- 1925. Borgar och samfärdsleder i medeltidens Varend. *Kronobergsboken*. Växjö.
- Vejde, P.G. 1929. *Kronobergs Läns herrgårdar*. Växjö.
- 1938. Om pesten i Småland 1710-11. *Kronobergsboken*. Växjö.
  - 1961. Järnhanteringen i Kronobergs län. *Kronobergsboken*. Växjö.
- Virdestam, G. 1925. Hur Varend kristnades. *Kronobergsboken*. Växjö.
- Wallman, J. 1819 och 1822. *Värends Historia och Fornlemningar*. Handskrift i ATA, Stockholm.
- Westergren, E. 1975. Glasbruket i Trestenshult. Rapport över undersökningen 1974. *Almundsryds Hembygdsförenings Årsskrift*.
- Wittlock, J.A. 1883. Jordfynd från Värends förhistoriska tid. Supplement 1. *Kongl. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademiens Månadsblad*. Stockholm.

Kommun	R +(R)		Bevakas	Ms		Us		Namn		Övriga lokaler		Summa lokaler		Skillnad lokaler
	A	F		A	A	F	A	F	A	F	A	F	A	
Tingsryd	851/774	46/30	56	21/19	39/37	599/551	9/7	44/44	23/23	599	176	1492	225	1267
Växjö	379/242	174/83	11	2/2	7/7	73/72	-	19/19	10/10	143	77	404	139	265
Summa	1230/1016	220/113	67	23/21	46/44	672/623	9/7	63/63	33/33	742	253	1896	364	1532

Tabell 4. Kronobergs län. Antikvarisk bedömning och antalet registrerade anläggningar/lokaler, i vissa fall endast lokaler, vid andra- (A) respektive förstagångsinventeringen (F), redovsat sockenvis. I kolumnen för Us ingår förutom lokaler med enbart Us även lokaler som bedömts med R + Us (utgör merparten).

Socken	R + (R)		Bevakas	Ms		Us		Namn		Övriga lokaler		Summa lokaler		Skillnad lokaler
	A	F		A	A	F	A	F	A	F	A	F	A	
Almundsryd	258/246	8/7	22	-	8/7	154/151	2/2	22/22	14/14	187	71	470	90	380
Tingsås	227/210	18/8	19	2/2	11/11	170/164	6/4	9/9	2/2	171	9	398	32	366
Urshult	366/318	20/15	15	19/17	20/19	275/236	1/1	13/13	7/7	241	96	624	103	521
Summa	851/774	46/30	56	21/19	39/37	599/551	9/7	44/44	23/23	599	176	1492	225	1267

Tabell 5a. Tingsryds kommun. Antikvarisk bedömning och antalet registrerade anläggningar/lokaler, i vissa fall endast lokaler, vid andra- (A) respektive förstagsinventeringen (F), redovisat sockenvis.

Socken	R +(R)		Bevakas	Ms		Us		Namn		Övriga lokaler		Summa lokaler		Skillnad lokaler
	A	F		A	A	F	A	F	A	F	A	F	A	
Jät	135/82	69/31	3	2/2	2/2	26/26	-	6/6	2/2	37	41	130	53	77
Tävelsås	183/117	92/43	3	-	4/4	34/34	-	11/11	7/7	40	26	166	66	100
Uråsa	61/43	13/9	5	-	1/1	13/12	-	2/2	1/1	66	10	108	20	88
Summa	379/242	174/83	11	2/2	7/7	73/72	-	19/19	10/10	143	77	404	139	265

Tabell 5b. Växjö kommun. Antikvarisk bedömning och antalet registrerade anläggningar/lokaler, i vissa fall endast lokaler, vid andra-(A) respektive förstagsinventeringen (F), redovisat sockenvis.

Kommun	Gravar, förhistoriska	Boplatser, förhistoriska	Bebyggelse-lämningar	Agrara lämningar	Fångst-lämningar	Kommunika-tionslämningar	Kult-/offer-lämningar	Industriella lämningar	Övriga lämn.	Summa
Tingsryd	61/39	60/60	35/34	306/278	15/14	51/50	4/4	294/274	25/24	851/774
Växjö	248/120	7/7	18/15	64/63	1/1	9/9	24/21	3/3	5/5	379/242
Summa	309/159	67/67	53/49	370/341	16/15	60/59	28/25	297/277	30/29	1230/1016

Tabell 6a. Kronobergs län. Kategori- och kommunvis redovisning av antalet registrerade fasta fornlämningar (anläggningar/lokal) vid andragångsinventeringen.

Socken	Gravar, förhistoriska	Boplatser, förhistoriska	Bebyggelse-lämningar	Agrara lämningar	Fångst-lämningar	Kommunika-tionslämningar	Kult-/offer-lämningar	Industriella lämningar	Övriga lämn.	Summa
Almundsryd	18/12	36/36	15/14	46/46	8/7	21/20	1/1	102/99	11/11	258/246
Tingsås	18/9	6/6	11/11	70/68	5/5	13/13	-	95/91	9/8	227/210
Urshult	25/18	18/18	9/9	190/164	2/2	17/17	3/3	97/84	5/5	366/318
Summa	61/39	60/60	35/34	306/278	15/14	51/50	4/4	294/274	25/24	851/774

Tabell 6b. Tingsryds kommun. Kategori- och kommunvis redovisning av antalet registrerade fasta fornlämningar (anläggningar/lokal) vid andragångsinventeringen.

Socken	Gravar, förhistoriska	Boplatser, förhistoriska	Bebyggelse-lämningar	Agrara lämningar	Fångst-lämningar	Kommunika-tionslämningar	Kult-/offer-lämningar	Industriella lämningar	Övriga lämn.	Summa
Jät	99/46	2/2	3/3	24/24	1/1	2/2	1/1	-	3/3	135/82
Tävelsås	115/57	4/4	12/9	27/27	-	6/6	18/15	-	1/1	183/117
Uråsa	34/17	1/1	3/3	13/12	-	1/1	5/5	3/3	1/1	61/43
Summa	248/120	7/7	18/15	64/63	1/1	9/9	24/21	3/3	5/5	379/242

Tabell 6c. Växjö kommun. Kategori- och kommunvis redovisning av antalet registrerade fasta fornlämningar (anläggningar/lokal) vid andragångsinventeringen.

Tabell 7a. Almundsryds socken. Antalet registrerade lämningar/lokaler vid andra- respektive förstagångsinventeringen, redovisade kategorivis och efter sakord. Fornlämningstyper inom citationstecken (" ") finns ej som sakord.

Kategori och sakord	Andragångsinventeringen			Förstagångsinventeringen	
	R +(R)	Bevakas	Övrigt	R	Övrigt
Gravar, förhistoriska	18/12	1/1	6/6	3/3	9/8
"Gravfält"	-	-	(1/1)	-	-
Hög ru	1/1	-	1/1	-	-
Röse ru	2/2	-	1/1	-	-
Stensättning sf ru	8/4	-	-	-	-
Stensättning sf kv	1/1	-	-	-	-
Stensättning sf re	-	1/1	1/1	-	-
Domarring	1/1	-	-	-	-
Skeppssättning	1/1	-	-	-	-
Rest sten	4/2	-	-	3/3	5/5
Hällkista	-	-	3/3	-	4/3
Boplatser, förhistoriska	36/36	-	22/22	-	29/29
Boplatslämning	36/36	-	-	-	28/28
"Fyndplats/fyndområde"	-	-	(7/7)	-	-
Lösfynd	-	-	19/19	-	1/1
Fyndsamling	-	-	3/3	-	-
Bebyggelselämningar	15/14	1/1	88/80	3/2	5/5
Bytomt/gårdstomt	11/10	-	87/79	-	-
Borgruin/-område	4/4	1/1	-	3/2	-
Torplämning	-	-	-	-	2/2
Övrigt	-	-	1/1	-	3/3
Agrara lämningar	46/46	10/10	-	-	-
Röjningsröse/-område	46/46	10/10	-	-	-

Fortsättning nästa sida.

Kategori och sakord	Andragångsinventeringen			Förstagångsinventeringen	
	R + (R)	Bevakas	Övrigt	R	Övrigt
Fångstlämningar	8/7	1/1	1/1	-	-
Fiskeanläggning	4/3	-	1/1	-	-
Fångstgrop	4/4	1/1	-	-	-
Kommunikationslämningar	21/20	1/1	28/28	1/1	9/9
Bro	2/2	1/1	5/5	1/1	3/2
Milstolpe/milsten	6/6	-	10/10	-	5/5
Väghållningssten	12/11	-	10/10	-	-
Vägmärke annat	1/1	-	1/1	-	-
Övrigt	-	-	2/2	-	1/1
Kult-/offerlämningar	1/1	-	7/7	-	4/4
Offerkast	-	-	4/4	-	-
Offerkälla	1/1	-	3/3	-	4/4
Industriella lämningar	102/99	4/4	59/57	1/1	11/11
Glasbrukslämning/-ruin	1/1	-	-	1/1	-
Kolbotten	-	-	37/35	-	-
Järnbrukslämning/-ruin	1/1	-	-	-	-
Slaggförekomst	1/1	4/4	3/3	-	5/5
Slaggvarp	2/2	-	-	-	3/3
Tjärdal	95/92	-	2/2	-	2/2
Kvamlämning/-ruin	1/1	-	2/2	-	1/1
Övrigt	1/1	-	15/15	-	-
Övriga lämningar	11/11	4/4	18/18	-	22/17
Gränsmärke	6/6	-	6/6	-	10/5
Pest-/kolerakyrkogård	2/2	-	-	-	2/2
Naturbildn. m. bruk/trad./namn	3/3	4/4	8/8	-	10/10
Plats m. bruk/trad./namn	-	-	3/3	-	-
Övrigt	-	-	1/1	-	-
Summa	258/246	22/22	229/219	8/7	76/70

Kategori och sakord	Andragångsinventeringen			Förstagångsinventeringen	
	R + (R)	Bevakas	Övrigt	R	Övrigt
Fångstlämningar	1/1	-	-	1/1	-
Fångstgrop	1/1	-	-	1/1	-
Kommunikationslämningar	2/2	1/1	3/3	-	4/4
Bro	-	1/1	-	-	2/2
Milstolpe/milsten	2/2	-	3/3	-	1/1
Vägmärke annat	-	-	-	-	1/1
Kult-/offerlämningar	1/1	-	-	-	1/1
Naturbildn. m. bruk/trad./namn	1/1	-	-	-	1/1
Industriella lämningar	-	-	3/3	-	1/1
Övrigt	-	-	3/3	-	1/1
Övriga lämningar	3/3	1/1	5/5	-	8/7
Avrättningsplats	1/1	-	-	-	-
Gränsmärke	-	-	2/2	-	-
Minnessten	-	-	2/2	-	1/1
Byggnad annan	-	-	-	-	1/1
Fornlämningsliknande lämning	-	1/1	1/1	-	5/4
Övrigt	2/2	-	-	-	1/1
Summa	135/82	3/3	49/47	69/31	50/46

Tabell 7c. Tingsås socken. Antalet registrerade fornlämningar/lokaler vid andra- respektive förstagångsinventeringen, redovisade kategorivis och efter sakord. Fornlämningstyper inom citationstecken (" ") finns ej som sakord.

Kategori och sakord	Andragångsinventeringen			Förstagångsinventeringen	
	R +(R)	Bevakas	Övrigt	R	Övrigt
Gravar, förhistoriska	18/9	-	3/3	11/3	1/1
"Gravfält"	(9/1)	-	-	(9/1)	-
Röse ru	2/2	-	-	1/1	-
Stensättning sf ru	7/6	-	-	-	-
Treudd sf	1/1	-	-	1/1	-
Rest sten	8/1	-	2/2	8/1	1/1
Hällkista	-	-	1/1	1/1	-
Boplatser, förhistoriska	6/6	-	52/49	-	-
Boplatslämning	6/6	-	-	-	-
"Fyndplats/fyndområde"	-	-	(9/9)	-	-
Lösfynd	-	-	47/44	-	-
Fyndsamling	-	-	5/5	-	-
Bebyggelselämningar	11/11	-	63/58	1/1	2/2
Bytomt/gårdstomt	11/11	-	60/55	-	-
Torplämning	-	-	-	-	2/2
Övrigt	-	-	3/3	1/1	-
Agrara lämningar	70/68	6/6	-	-	-
Röjningsröse/-område	70/68	6/6	-	-	-

Fortsättning nästa sida.

Kategori och sakord	Andragångsinventeringen			Förstagångsinventeringen	
	R + (R)	Bevakas	Övrigt	R	Övrigt
Fångstlämningar	5/5	1/1	2/2	-	4/4
Fiskeanläggning	-	1/1	2/2	-	-
Fångstgrop	5/5	-	-	-	4/4
Kommunikationslämningar	13/13	9/9	2/2	-	10/10
Bro	-	-	2/2	-	-
Milstolpe/milsten	11/11	-	-	-	10/10
Väghållningssten	2/2	9/9	-	-	-
Kult-/offerlämningar	-	-	1/1	-	1/1
Offerkälla	-	-	1/1	-	1/1
Industriella lämningar	95/91	1/1	55/54	6/4	1/1
Järnbrukslämning/-ruin	1/1	-	-	-	-
Kolbotten	-	-	38/37	-	-
Slaggförekomst	-	-	1/1	-	-
Slaggvarp	8/6	-	-	6/4	-
Tjärdal	85/83	-	-	-	-
Kvarnlämning/-ruin	1/1	-	7/7	-	1/1
Övrigt	-	1/1	9/9	-	-
Övriga lämningar	9/8	2/2	13/13	-	12/12
Gränsmärke	4/4	-	2/2	-	3/3
Minnessten	1/1	-	3/3	-	1/1
Pest-/kolerakyrkogård	2/2	-	1/1	-	3/3
Naturbildn. m. bruk/trad./namn	1/1	1/1	4/4	-	1/1
Plats m. bruk/trad./namn	1/1	-	1/1	-	-
Byggnad annan	-	-	-	-	2/2
Fornlämningsliknande lämning	-	1/1	-	-	-
Övrigt	-	-	2/2	-	2/2
Summa	227/210	19/19	191/182	18/8	31/31

Tabell 7d. Tävelsås socken. Antalet registrerade lämningar/lokaler vid andra- respektive förstagångsinventeringen, redovisade kategorivis och efter sakord. Fornlämningstyper inom citationstecken (" ") finns ej som sakord.

Kategori och sakord	Andragångsinventeringen			Förstagångsinventeringen	
	R +(R)	Bevakas	Övrigt	R	Övrigt
Gravar, förhistoriska	115/57	1/1	8/8	90/41	8/8
"Gravfält"	(22/3)	-	-	(36/3)	-
Hög ru	8/2	-	-	11/3	-
Röse ru	31/25	-	1/1	22/18	2/2
Stensättning sf ru	60/22	1/1	3/3	38/10	5/5
Treudd sf	2/1	-	-	-	-
Stenkrets	1/1	-	-	-	-
Rest sten	2/2	-	3/3	7/4	1/1
Hällkista	11/11	-	-	12/11	-
Övrigt	-	-	1/1	-	-
Boplatser, förhistoriska	4/4	2/2	8/8	-	-
Boplatslämning	4/4	2/2	-	-	-
"Fyndplats/fyndområde"	-	-	(2/2)	-	-
Lösfynd	-	-	7/7	-	-
Fyndsamling	-	-	1/1	-	-
Bebyggelselämningar	12/9	-	25/15	1/1	1/1
Bytomt/gårdstomt	10/7	-	25/15	-	-
Borgruin/-område	1/1	-	-	1/1	-
Torplämning	-	-	-	-	1/1
Övrigt	1/1	-	-	-	-
Agrara lämningar	27/27	-	2/2	-	4/4
Röjningsröse/-område	26/26	-	2/2	-	4/4
Hägnadsvall	1/1	-	-	-	-

Fortsättning nästa sida.

Kategori och sakord	Andragångsinventeringen			Förstagångsinventeringen	
	R + (R)	Bevakas	Övrigt	R	Övrigt
Kommunikationslämningar	6/6	-	9/8	-	9/9
Bro	1/1	-	-	-	1/1
Milstolpe/milsten	4/4	-	2/2	-	5/5
Väghållningssten	-	-	5/4	-	1/1
Vägmärke annat	1/1	-	2/2	-	2/2
Kult-/offerlämningar	18/15	-	1/1	1/1	1/1
"Hällristning"	1/1	-	-	-	-
"Älvkvarnsförekomst"	16/13	-	-	1/1	-
Offerkälla	1/1	-	1/1	-	1/1
Industriella lämningar	-	-	6/6	-	1/1
Kolbotten	-	-	2/2	-	-
Slaggförekomst	-	-	2/2	-	1/1
Kvarnlämning/-ruin	-	-	2/2	-	-
Övriga lämningar	1/1	-	6/6	-	7/7
Gränsmärke	-	-	1/1	-	1/1
Naturbildn. m. bruk/trad./namn	1/1	-	4/4	-	4/4
Plats m. bruk/trad./namn	-	-	-	-	1/1
Fornlämningsliknande lämning	-	-	1/1	-	1/1
Summa	183/117	3/3	65/54	92/43	31/31

Tabell 7e. Urshults socken. Antalet registrerade lämningar/lokaler vid andra- respektive förstagångsinventeringen, redovisade kategorivis och efter sakord. Fornlämningstyper inom citationstecken (" ") finns ej som sakord.

Kategori och sakord	Andragångsinventeringen			Förstagångsinventeringen	
	R +(R)	Bevakas	Övrigt	R	Övrigt
Gravar, förhistoriska	25/18	-	11/11	16/11	20/11
"Gravfält"	(85/1)	-	(10/1)	(5/1)	(10/1)
Röse ru	6/4	-	-	4/2	1/1
Röse kv	1/1	-	-	-	-
Stensättning sf ru	3/3	-	-	-	1/1
Stensättning öt ru	1/1	-	-	1/1	-
Stenkrets kv	1/1	-	-	-	-
Rest sten	3/2	-	1/1	3/2	2/2
Hällkista	10/10	-	10/10	8/8	6/6
Flatmarksgrav	-	-	-	-	10/1
Boplatser, förhistoriska	18/18	6/6	59/59	-	7/7
Boplatslämning	18/18	6/6	2/2	-	6/6
"Fyndplats/fyndområde"	-	-	(18/18)	-	-
Lösfynd	-	-	55/55	-	-
Fyndsamling	-	-	2/2	-	1/1
Bebyggelselämningar	9/9	1/1	131/111	2/2	11/10
Bytomt/gårdstomt	6/6	1/1	118/98	-	-
Borgruin/-område	2/2	-	-	2/2	-
Torplämning	-	-	-	-	10/9
Övrigt	1/1	-	13/13	-	1/1
Agrara lämningar	190/164	4/4	-	-	1/1
Röjningsröse/-område	190/164	4/4	-	-	1/1

Fortsättning nästa sida.

Kategori och sakord

Andragångsinventeringen
R +(R)   Bevakas   ÖvrigtFörstagångsinventeringen
R   Övrigt

Kategori och sakord	Andragångsinventeringen			Förstagångsinventeringen	
	R +(R)	Bevakas	Övrigt	R	Övrigt
Fångstlämningar	2/2	-	5/5	1/1	1/1
Fiskeanläggning	-	-	5/5	-	-
Fångstgrop	2/2	-	-	1/1	1/1
Kommunikationslämningar	17/17	-	30/30	-	37/37
Bro	1/1	-	3/3	-	2/2
Milstolpe/milsten	12/12	-	8/8	-	29/29
Väghållningssten	1/1	-	4/4	-	1/1
Vägmärke annat	3/3	-	15/15	-	5/5
Kult-/offerlämningar	3/3	2/2	1/1	1/1	5/5
"Älvkvarnsförekomst"	-	1/1	-	-	1/1
Offerkälla	3/3	1/1	1/1	1/1	4/4
Industriella lämningar	97/84	-	16/16	-	13/13
Glasbrukslämning/-ruin	1/1	-	-	-	-
Kolbotten	-	-	12/12	-	1/1
Järnbrukslämning/-ruin	1/1	-	-	-	-
Slaggförekomst	2/2	-	3/3	-	3/3
Slaggvarp	4/4	-	1/1	-	4/4
Tjärdal	89/76	-	-	-	-
Kvarnlämning/-ruin	1/1	-	-	-	2/2
Övrigt	-	-	-	-	3/3
Övriga lämningar	5/5	2/2	62/59	-	33/32
Gränsmärke	1/1	-	1/1	-	4/4
Minnessten	-	-	5/3	-	3/2
Pest-/kolerakyrkogård	1/1	-	4/4	-	3/3
Naturbildn. m. bruk/trad./namn	2/2	-	9/9	-	10/10
Plats m. bruk/trad./namn	1/1	1/1	3/2	-	2/2
Byggnad annan	-	-	2/2	-	6/6
Fornlämningsliknande lämning	-	-	22/22	-	-
Övrigt	-	1/1	16/16	-	5/5
Summa	366/318	15/15	315/294	20/15	128/117

Tabell 7f. Uråsa socken. Antalet registrerade lämningar/lokaler vid andra- respektive förstagångsinventeringen, redovisade kategorivis och efter sakord. Fornlämningstyper inom citationstecken (" ") finns ej som sakord.

Kategori och sakord	Andragångsinventeringen			Förstagångsinventeringen	
	R +(R)	Bevakas	Övrigt	R	Övrigt
Gravar, förhistoriska	34/17	5/3	4/3	9/5	4/2
"Gravfält"	-	-	(15/2)	-	(5/1)
Hög ru	-	-	1/1	-	-
Röse ru	3/2	1/1	1/1	4/4	-
Stensättning sf ru	23/12	-	-	5/1	3/1
Stensättning öt ru	6/3	4/2	-	-	-
Hällkista	2/2	-	2/2	-	1/1
Boplatser, förhistoriska	1/1	-	39/39	-	-
Boplatslämning	1/1	-	-	-	-
"Fyndplats/fyndområde"	-	-	(13/13)	-	-
Lösfynd	-	-	38/38	-	-
Fyndsamling	-	-	1/1	-	-
Bebyggelselämningar	3/3	-	14/13	-	-
Bytomt/gårdstomt	3/3	-	14/13	-	-
Agrara lämningar	13/12	-	-	-	5/4
Röjningsröse/-område	13/12	-	-	-	5/4

Fortsättning nästa sida.

Kategori och sakord	Andragångsinventeringen			Förstagångsinventeringen	
	R + (R)	Bevakas	Övrigt	R	Övrigt
Kommunikationslämningar	1/1	1/1	-	-	1/1
Milstolpe/milsten	1/1	-	-	-	1/1
Vägmärke annat	-	1/1	-	-	-
Kult-/offerlämningar	5/5	-	3/3	3/3	2/2
"Älvkvarnsförekomst"	4/4	-	1/1	3/3	1/1
Offerkälla	1/1	-	2/2	-	1/1
Industriella lämningar	3/3	1/1	11/11	-	-
Kolbotten	-	-	6/6	-	-
Slaggförekomst	1/1	-	-	-	-
Kvarnlämning/-ruin	2/2	-	-	-	-
Övrigt	-	1/1	5/5	-	-
Övriga lämningar	1/1	-	3/3	1/1	3/3
Runsten	1/1	-	-	1/1	-
Fornlämningsliknande lämning	-	-	2/2	-	3/3
Övrigt	-	-	1/1	-	-
Summa	61/43	7/5	74/71	13/9	15/12

